PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SVOBODNEGA TRŽAŠKEGA OZEMLJA

Leto IV - Cena 15 lir - 10 jugolir - 2.50 din | TRST petek 13. avgusta 1948 | Spedizione in abbon. postale Poštnina plačana v gotovini | Štev. 973

Kdaj bo polkovnik Shinkle odgovoril na zahtevo delegacije SIAU, da je treba izdati ukaz, da se začnejo takoj izdajati SAMO dvojezične osebne izkaznice?

(Glej PRIMORSKI DNEVNIK — nedelja 8. avgusta t. l.)

Naše ljudstvo ne bo nikoli dovolilo, da se na kakršen koli način tržaško prebivalstvo deli kot v kolonijah v dve vrsti!

O PRIKRIVANJU RESNICE

V svoji včerajšnji številki «Il Lavoratore» objavil uvodnik, ki predstavlja precejšen umik. Zabeležiti moramo, kako se skuša ta umik izvesti.

Najprej nekaj besed o tako imenovanih ‚sovpadanjih' med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo, ki jih «Il Lavoratore» primerja z dejstvom, da so nekoč celo egiptovski diplomati glasovali skupno s Sovjetsko zvezo. K temu pripominjamo: 1) V primeru Jugoslavije ne gre za slučajnostno glasovanje, ampak za osnovna načela jugoslovanske zunanje politike, ki se v ničemer ne razlikuje od onih, ki jih zastopa Sovjetska zveza. 2) Vsa dosedanja jugoslovanska zunanja politika se je razvijala in se razvija v popolnem soglasju s Sovjetsko zvezo. 3) V našem primeru ne gre za to, da je Jugoslavija glasovala skupno s Sovjetsko zvezo, ampak da je v zunanjepolitični zadevi Sovjetska zveza padprla Jugoslavijo, ne morda zato, ker gre za Jugoslavijo, ampak zato, ker jugoslovanski korak temelji na istih političnih osnovah kakor sovjetska zunanja politika.

O tem in o marsičem si «Il Lavoratore» lahko zastavlja vprašanja; to je zdravo, in marsikaj se pri nas ne bi bilo zgodilo, če bi se že od začetka «Il Lavoratore» držal tega načela.

Mi stojimo trdno na stališču, da je treba vsako trditev podpreti z dokazi, še le potem so trditve prepričljive. Ne zadošča trditi, da «v osnovnih vprašanjih zunanje in notranje politike v zadnjem času vodstvo KPJ sledi napačni liniji, ki pomeni opustitev marksističnega nauka», ampak je treba to trditev podpreti z dokazi, če hočete, da bomo rekli: res je!

Prav tako nas zanima relativno, če je danes geslo «ukinitev vsakršnih stikov in temeljita borba proti beograjskim voditeljem», zlasti, če se ta «ostra kritika» in «temeljita borba» vodi brez vsakršnih dokazov, da, celo na osnovi klevetanja in neresnice (in pri tem ima svoj delež tudi «Il Lavoratore), ne pa na osnovi tovariške argumentacije, podprte z dokazi, ki edina more nekoga prepričati o napakah in odklonih.

Nič čudnega, torej, če se širi zaudenje in presenečenje glede dejstva, da se nadaljuje «s tako ostrostjo obtožbe proti beograjskim voditeljem», kljub temu da Sovjetska zveza in Jugoslavija zavzemata v Varnostnem svetu isto stališče, kakor pravi «Il Lavoratore». To presenečenje izhaja iz dejstva, da do danes še nimamo nobenega dokaza, ki bi nas potrdil v prepričanju, da je jugoslovanska zunanja politika zgrešena, kljub temu da to stoji v resoluciji Informbroja; in tisti, ki je jugoslovansko zunanjo politiko zasledoval (in kdo je jugoslovansko zunanjo politiko zasledoval in podpiral bolj kot tržaško demokratično ljudstvo, da o Sovjetski zvezi sploh ne govorimo?), je danes presenečen samo zato, ker je resoluciji Informbroja slepo veroval, ne da bi imel za to najmanjšega dokaza.

Ta «ostra kritika» in «obtožbe» nas ne morejo prepričati, ker pesajo na dokazih, če se ne smatrajo za dokaze laži, kot je n. pr., ona, ki jo je prinesla «Humanité», namreč, «da se v Washingtonu vodijo pogajanja za vključitev Jugoslavije v Marshallov plan», ali pa «dejstvo», da je Jugoslavija MORALA kupiti petrolej pri kapitalistih, ker ji ga demokratične države NOCEJO prodati. In slična dejstva naj bi dokazovala, da je Jugoslavija tista, ki je proti sodelovanju z ljudskimi demokracijami. Najprej ukinejo redne zvobave v okviru obstoječih trgovinskih pogodb, prisilijo Jugoslavijo, da kupi kjer more, nato pa «dokazujejo», da je Jugoslavija mnenja, da more graditi socializem brez podpore Sovjetske zveze in ostalih demokratičnih držav ali celo proti nam!

Res lep primer «ostre kritike» in «temeljite borbe»! Če mi poudarjamo nekatere dogodke, delamo to zaradi tega, ker jih drugi skušajo namenoma in nepošteno prikriti ali celo skriti, tudi če se pri tem izgovarjajo, da tako delajo, «da ne bi zameglili slike mednarodnega položaja». Mi — obratno — smatramo, da je «častna naloga» vsakega poštenega demokrata, da spoštuje objektivno resnico, pa četudi mu je neprijetna in mu kvari splošni okvir, v katerega se je vklenil zaradi svojega prenagljenega zaupanja v dokument, o katerem se pri nas diskutira na — blago rečeno — zelo čudne načine.

Delavsko gledališče v Zagrebu

ZAGREB, 12. — Ta mesec so ustanovili v Zagrebu novo gledališče za delavce. Igralce so zbrali med učenci, ki so obiskovali tečaje za dramatično umetnost in režijo, katere so organizirali zagrebški sindikati. Igralci so delavci in nameščenci.

PRAGA, 10 — Semkaj je prispela trgovinska delegacija iz Indije, ki bo pričela pogajanja za dobavo proizvodov češke težke industrije Indiji.

S PODONAVSKE KONFERENCE V BEOGRADU

Podonavje podonavskim državam

Dr. BEBLER: „Naj gre že za udeležbo Avstrije ali Nemčije ali ostalih nepodonavskih držav v donavski komisiji, jugoslovanska delegacija je odločno proti temu predlogu in ga zavrača"

BEOGRAD, 12. — Generalni odbor podonavske konference je danes nadaljeval preučevanje madžarsko-češkoslovaškega amandmana k čl. 4 sovjetskega načrta konvencije. Šef češkoslovaške delegacije dr. Klementis je izjavil, da je češkoslovaška delegacija odobrila ameriški predlog, da bi se o omenjenem amandmanu razpravljalo takrat, ko bodo prišli na vrsto členi 17. in 18. konvencije. Tudi šef madžarske delegacije se je izrazil v tem smislu.

Čl. 4 sovjetskega načrta za konvencijo je bil sprejet s 7 glasovi. Ameriška delegacija se je vzdržala glasovanja, britanska in francoska se ga pa nista udeležili.

K čl. 5, ki predvideva, da bi bile v bodoči donavski komisiji zastopane samo podonavske države, so delegacije ZDA, Velike Britanije in Francije predložile svoje amandmane. Ker je ameriški amandma najvažnejši, je konferenca razpravljala najprej o tem. Ameriška delegacija predlaga, da bi bile zastopane v bodoči donavski komisiji razen podonavskih držav tudi Francija, Velika Britanija, ZDA in Avstrija. Po ameriškem predlogu naj bi postala članica komisije tudi Nemčija, ko bi mirovna pogodba ž njo stopila v veljavo, ali pa s pristankom držav podpisnic konvencije tudi prej. Zagovarjajoč ta svoj predlog, se je ameriški delegat skliceval na tako imenovano odgovornost, ki so jo prevzele zapadne države in zlasti še ZDA, z namenom, da obvarujejo mir. Za takojšen sprejem Avstrije v bodočo komisijo, je zatrjeval ameriški delegat, ni nikake ovire.

Bebler:

V diskusiji o ameriškem amandmu je zopet govoril načelnik jugoslovanske delegacije dr. BEBLER. Protivil se je, da bi bila Avstrija sprejeta v bodočo donavsko komisijo, še preden je bila z njo podpisana mirovna pogodba.

«Želim poudariti», je dejal dr. Bebler, «da so ZDA na čelu tistih držav, ki se protivijo zakonitim zahtevam Jugoslavije po reparacijah in po popravku meja napram Avstriji. Ravno zaradi takega zadržanja zapadnih sil se je Avstrija branila priznati upravičenost jugoslovanskih zahtev. Torej ni popolnoma nič logično, če vlada ZDA, ki tako zavlačuje sklenitev miru z Avstrijo, sedaj predlaga, naj ta takoj postane član donavske komisije. Mi smo se že izkazali dovolj velikodušni do Avstrije, saj smo dopustili, da se Avstrija udeležuje konference s pravico posvetovalnega glasu, česar odločitev sveta štirih zunanjih ministrov niti ni predvidevala. Vendar ne gre zahtevati celo roko, če je kdo ponudil prst. V dodatku k sovjetskemu načrtu konvencije je jasno določeno, kdaj lahko Avstrija postane član donavske komisije. Ta dodatek namreč določa, da bo dobila svoje mesto v tem organu po podpisu mirovne pogodbe. Samo ta je pravilna in pravična rešitev».

Govoreč nato o vprašanju udeležbe ostalih držav v donavski komisiji, je Bebler dejal:

«Na kakšni podlagi zahtevajo te države, da bi bile članice komisije? Ni nikjer nikakega sklepa, ki bi nas vezal, da sprejmemo to zahtevo. Pariška mirovna pogodba ne predvideva udeležbe ostalih držav v donavski komisiji, temveč samo določa, da bodo te države uživale na Donavi svobodno plovbo. To je zadnja meja naših obveznosti, Mar bi lahko navedli kak primer, da podonavske države sodelujejo v upravljanju kakega dela državnega teritorija Francije, ZDA ali Velike Britanije? Odgovor je, jasno, negativen. Torej tudi mi nočemo dati tega, česar vi nam ne daste.»

«Američani se sklicujejo na Monroejevo doktrino. Dovolite nam, da si postavimo tudi mi podobno doktrino, ki se glasi:

PODONAVJE PODONAVSKIM DRŽAVAM.

Ameriški delegat je govoril o ameriški odgovornosti za svetovni mir. ZDA so zastopane v Varnostnem svetu in v Svetu štirih zunanjih ministrov, kar mislimo, da je dovolj. Mar bo donavska komisija imela nalogo čuvati evropski mir? Ameriški predlog stremi za tem, da bi omogočil ekspanzionistično politiko ZDA, ki jo vsi dobro poznamo še izpred druge svetovne vojne in po njej».

«Glede na sestavo donavske komisije pravijo ZDA, da se bodo zadovoljile z začasno udeležbo v komisiji, dokler ne bi bile sprejete Avstrija in Nemčija. Ta zahteva je sicer skromna, toda mi smo uverjeni, da bodo ZDA pozneje zahtevale več, če jim danes ugodimo glede na njihovo zahtevo. Današnja politika ZDA je namreč povsem jasna. Pojasnjuje nam jo Marshallov plan, v zvezi s katerim je ameriški predstavnik dejal, da bo udeležba ZDA v evropskem gospodarstvu čedalje večja. Za tako prodiranje pa morajo biti ustvarjeni ugodni politični pogoji, kakor bi bila na primer udeležba v donavski komisiji.»

Glede na zahtevo, da bi postala članica donavske komisije tudi Nemčija, je dr. Bebler med drugim dejal:

«Mi predobro vemo, kdo se protivi hitri rešitvi nemškega problema, kdo se protivi sklenitvi miru z Nemčijo, kdo zanika potsdamske sklepe, kdo deli Nemčijo na dva dela, kdo deli Evropo z železnim zastorom in kdo ustvarja v Nemčiji oporišče za vsakovrstno izsiljevanje. Nikakor ni v interesu ZDA, da bi se čim hitreje sklenil mir z Nemčijo. Naj gre že za udeležbo Avstrije ali Nemčije ali ostalih ne-podonavskih držav v donavski komisiji, jugoslovanska delegacija je odločno proti temu amandmanu in ga zavrača».

Tudi ANA PAUKER je govorila v enakem smislu Glede na zatrjevanje ameriškega delegata o odgovornosti za čuvanje miru je dejala Ana Pauker, da vsi poznajo politiko ohranitve miru, ki jo ZDA izvajajo v Palestini, v Grčiji in na Kitajskem.

Na popoldanskem zasedanju glavnega odbora donavske konference je prvi govoril predstavnik ukrajinske delegacije. Dejal je med drugim, da čl. 5 sovjetskega predloga konvencije ne ovira izboljšanja pogojev plovbe po Donavi. Ta člen samo ukinja stanje iz tistega časa, ko sta Velika Britanija in ZDA imeli pravico vmešavati se v notranje zadeve podonavskih držav. Britanska delegacija se je sklicevala na delovanje UNRRE, da bi s tem dokazala, da udeležba ne-podonavskih držav v donavski komisiji ne odpira vrat tem državam za njihovo gospodarsko in politično prodiranje. Ukrajinski delegat pa je dejal, da je bila UNRRA ustanovljena na podlagi enakosti vseh držav in v sklad UNRRE so prispevale vse države, ki niso bile podvržene sovražni okupaciji in sicer na podlagi enega odstotka svojih državnih dohodkov. Prispevek ZDA in Velike Britanije torej ni bil sorazmerno večji od drugih držav. Razen tega je bilo sklenjeno, da bo vsaka država, ki bo uživala pomoč UNRRE, sama določila, kako bo razdelila to pomoč. Prav s tem je bila podana zagotovitev, da se pomoč UNRRE ne bo izrabila za gospodarsko penetracijo ZDA in Velike Britanije. Predstavnik ukrajinske delegacije je nato poudaril, da je med mednarodno pomočjo in Marshallovim planom bistvena razlika.

Ko je nato govoril še bolgarski delegat, je za njim povzel besedo načelnik sovjetske delegacije Višinski, ki je tudi zavrnil ameriški predlog.

Protislovje iz tretjega poročila

„Žalostna reka tovornih vlakov"

«Zalostna reka tovornih vlakov, ki se prazni vračajo iz zaledja, kamor vozijo podpore, je znak, da donavske države ne morejo ali nočejo uporabljati tržaškega pristanišča in tranzitnih olajšav.»

Takò označuje general Airey položaj tržaškega tranzitnega prometa v svojem tretjem poročilu OZN. Če pa primerjamo to trditev s podatki, ki so objavljeni v prilogi H istega poročila, ugotavljamo, da se omenjene ugotovitve točno le za Avstrijo, ki je, kakor znano, edina država v zaledju Trsta, ki prejema pomoč Marshallovega plana.

V drugem tromesečju 1948 so odpremili v Avstrijo za 20.412 vagonov blaga, pripeljali pa so iz Avstrije 1.777 vagonov blaga. «Zalostna reka vagonov na povratku» je torej sestavljena izključno iz vlakov, ki prihajajo iz Avstrije, t. j. iz dežele, ki je pod pretežnim vplivom zapada.

Z ostalimi deželami tržaškega zaledja je železniški promet nasprotno uravnovešen. Češkoslovaška je poslala v Trst 1.916 vagonov blaga, odpeljala pa je 2.533 vagonov.

Statistika prikazuje, da je v istem obdobju Jugoslavija odposlala v tržaško pristanišče 1.480 vagonov, prejela pa le 1.011 vagonov blaga, t. j. 469 vagonov manj kot jih je odposlala. Sama statistika v poročilu generala Aireya torej kaže, da sloni promet med Trstom in dvema glavnima državama iz zaledja na trdni trgovinski podlagi, ki ima za predpogoj uravnovešenje blagovne izmenjave.

Če ni še ta promet dosegel zaželenega obsega, je o v veliki meri odvisno od mnogih neurejenih vprašanj v odnosih med Vzhodom in Zapadom, pri katerih bi že davno Trst igral najpomembnejšo vlogo.

Promet med Trstom in Jugoslavijo pa bi prav gotovo daleč presegal promet med Trstom in Italijo, če bi že končno bili vzpostavljeni redni trgovinski stiki na temelju tržaško-jugoslovanskega trgovinskega sporazuma, «glede katerega se pričakujejo navodila britanske in severnoameriške vlade», kakor pravi general Airey v dodatku priloge I. svojega poročila. Če torej promet v tržaški luki ni tolikšen, kakršen bi bil lahkò, je zasluga za to zgolj na čakanju omenjenih navodil, t. j. na britanski in severnoameriški vladi, od katerih so odvisni tudi njuni predstavniki v Trstu.

Pri tem naj poudarimo še dejstvo, da se kljub pomanjkanju urejenosti sporazumov z zalednimi državami Trsta že sedaj po podatkih tretjega poročila gen. Aireya samega, vrača «žalostna reka tovornih vlakov, ki so prazni», predvsem in samo iz marshallizirane Avstrije.., kajti v ostale podonavske države — kalikor nam je znano — vlaki preko Trsta ne vozijo nikakršnih «podpor». Zato se tudi ne more govoriti o tem, ali «podonavske države ne morejo ali nočejo uporabljati tržaškega pristanišča». Iz Jugoslavije pa, ki je s svojim predlogom trgovinskega sporazuma dovolj jasno dokazala svojo voljo, se prazni vagoni sploh ne vračajo. Ravno narobe!

POGAJANJA O NEMČIJI

2-urni razgovor pri Molotovu

Ameriške oblasti hočejo oprostiti vojnega zločinca Schachta, da bi jim pomagal iz zmede po denarni reformi

MOSKVA, 12. — Zunanji minister Sovjetske zveze Molotov je sprejel predstavnike zapadnih treh velesil. Razgovor je trajal čez dve uri.

Ameriški poslanik Bedell Smith je nekemu dopisniku, ki ga je vprašal, če je bil to zadnji razgovor s sovjetskim zunanjim ministrom, odgovoril, da na to vprašanje ne more točno odgovoriti. Vsi trije poslaniki so se nato zopet sestali na ameriškem poslaništvu, kjer so sestavili poročilo za svoje vlade.

List «National Zeitung» sporoča, da je bil v nedavnih pogajanjih med ameriško komisijo za jeklo in med predstavniki nemške težke industrije postavljen predlog, da se Tissenove livarne v Hambornu proglase za izventeritorialne in se izločijo iz skupnosti nemškega gospodarstva. Na podlagi tega načrta, ki so ga postavili nemški industrijci, bi ameriški kapitalisti finansirali in izkoriščali to veliko podjetje. List dostavlja, da je ta predlog v najtesnejši zvezi v načrtom za ustanovitev neodvisne «Ruhrske države», ki bila izločena iz nemške gospodarske skupnosti in postavljena pod kontrolo ZDA.

Na Bavarskem se je sestala komisija strokovnjakov, ki pripravlja ustavo za Zapadno Nemčijo. Seje bodo trajale deset dni in bodo tajne.

Sodnik denacifikacijskega sodišča v Ludvigsburgu, katero sedaj razpravlja o Schachtovi pritožbi zoper obsodbo na osem let zapora, je sporočil, da ga je ameriška vojna uprava iz Wuertemberga Badena obvestila, da bo storila vse mogoče, da bi bivšega kanclerja Brueninga pripravlila do tega, da bi pričal ugodno za Schachta. Če uradne ameriške oblasti javno izjavijo, da hočejo od določenih oseb doseči ugodno pričanje za Schachta, potem je jasno, da te oblasti žele, da bi bil Hitlerjev finančni strokovnjak «denacifiran». Mogoče se ga hočejo poslužiti za reorganizacijo zapadne Nemčije, potem ko je denarna reforma tamkaj ustvarila velikansko zmedo.

Francija drvi v fašizem

PARIŽ, 12. — Po odobritvi zakona, ki daje popolna pooblastila finančnemu ministru Reynaudu, si skuša triumvirat Blum-Reynaud-Marie utrditi svoje pozicije s tem, da bi v prihodnjih volitvah zagotovili zmago desnici. Bodisi socialisti kot ljudski republikanci in sredinske stranke vedo, da bi bili lahko z navadnim večinskim sistemom eliminirani in zato si izmišljajo vsakovrstne politične spletke, od katerih pa ima največjo korist De Gaulle. Čeprav se je nekaj degolovskih poslancev navidezno upiralo Reynaudovemu načrtu, češ da bi morala biti taka široka pooblastila prihranjena za De Gaulla, «ko bo zopet prišel na oblast», vendar ne skrivajo svoje ga veselja, da se je moč parlamenta zelo zmanjšala. Tako je degolovec Capitan rekel, da je Reynaudov načrt pospešil proces propadanja demokracije. Pri zadnjih volitvah je velika večina glasovala za levico in več kot ena tretjina za komunistično stranko. Vendar pa so že po nekaj mesecih zaradi spletk «tretje sile» bili komunisti odstranjeni iz vlade, medtem ko so prišli vanjo desničarski elementi, ki so takoj vzpostavili režim širokih pooblastil. Za to, kar se je dogodilo v Franciji, pa je odgovoren predvsem Leon Blum.

Protestno gibanje je opazno v vsej državi, zlasti v industrijskih centrih. Čeprav uradno zatrjujejo, da so ti protesti samo rezultat «političnih manevrov», pa voditelji vladnih strank dobro vedo, da je to gibanje spontano in izraža zaskrbljenost delavcev, kmetov, malih trgovcev in obrtnikov, katerim hoče naložiti največje breme Reynaudovega programa.

Obsojeni gestapovski agenti v Ljubljani

Pred okrožnim sodiščem v Ljubljani je bila v ponedeljek in torek razprava proti gestapovskim agentom, ki so med vojno izdajali nacističnemu okupatorju pristaše narodno-osvobodilnega gibanja in tudi v taborišču v Dachau-u vohunili v gestapovski službi med interniranci.

Obsojeni so bili:

Andrej Bohinc na smrt z ustrelitvijo, zaplembo celotnega premoženja in izgubo državljanskih pravic;

Vlastimir Kopač na smrt z ustrelitvijo, zaplembo celotnega premoženja in izgubo državljanskih pravic;

dr. Roman Vidmar na smrt z ustrelitvijo, zaplembo celotnega premoženja in izgubo državljanskih pravic;

Viljem Brezar na 16 let odvzema prostosti s prisilnim delom in izgubo političnih pravic za 5 let.

O sodni razpravi bomo še poročali.

Odlična letina v Vzhodni Evropi

LONDON, 12. — Po vesteh, ki prihajajo iz Vzhodne Evrope in SZ, je letošnja letina tamkaj prekosila vsa pričakovanja. Na Poljskem je pridelek pšenice in rži dvakrat tako velik kot lansko leto. Enako ugodne vesti prihajajo iz ostalih vzhodnih držav.

Največji turboagregat na Balkanu odlično prestal preizkušnjo

MARIBOR, 12. — V ponedeljek ponoči so v hidrocentrali na Mariborskem otoku preizkusili turbo agregat, katerega montažo so delavci in strokovnjaki montažnega podjetja za hidrocentrale dokončali v predkongresnem tekmovanju brez tuje pomoči. Najprej je bilo treba zapreti zapornice in dvigniti vodno gladino za dva metra. Z dvema po 60 ton težkima zapornicama so zaprli odprtine, skozi katere je z ogromno silo grmela vsa voda Drave.

Po štirih urah se je vodna gladina Drave primerno dvignila. Z dvigalno napravo, ki ima zmogljivost 150 ton, so dvignili 15 ton težko zapornico pred grlom turbine. Ko je voda začela z velikansko silo vdirati v turbino, se je polagoma začela vrteti ogromna gmota železa, jekla in bakra, težka 250 ton.

Preizkušnja prvega turboagregata mariborske hidrocentrale, največjega na Balkanu, je popolnoma uspela. Mariborska centrala bo v nekaj dneh lahko začela redno obratovati, industrija pa bo dobila nov, mogočen vir pogonske sile.

Še o sijajni zmagi jugoslovanskega nogometa

LONDON, 12— Nogometna tekma za olimpijsko prvenstvo med Jugoslavijo in Anglijo, ki se je končala z zasluženo zmago jugoslovanskega moštva, je vzbudila v britanskem tisku velik odmev. «Sijajni borbeni duh Jugoslovanov je popolnoma zmedel angleške nogometaše,» — tako zaključuje današnji «Times» svoje obširno poročilo o tekmi.

Angleški tisk, ki daje tekmi prvo mesto med včerajšnjimi olimpijskimi dogodki, soglasno priznava visoki razred jugoslovanskega nogometa in poudarja, da je zmaga jugoslovanskega moštva popolnoma zaslužena in posledica boljše igre. «Times» ugotavlja, da je bila igra, ki so jo pokazali Angleži na včerajšnji tekmi, vsekakor najboljša, kar jih je pokazalo britansko moštvo v olimpijskem nogometnem turnirju, in dodaja: «Preprosta resnica je, da so jugoslovanski nogometaši boljši.

«Daily Telegraph» poudarja, da se je prvič po letu 1912 zgodilo, da se Anglija ni utegnila plasirati v finale olimpijskega nogometnega turnirja. List izraža prepričanje, da bosta moštvi Jugoslavije in Švedske, ki se bosta danes srečali v finalu, znali nuditi igro, ki bo navdušila vse ljubitelje lepega nogometa.

«Daily Express» poroča o tekmi pod naslovom «Jugoslovanska lekcija angleškemu moštvu» in podčrtuje, da je jugoslovansko moštvo igralo «kot ena sama družina». Tudi «Daily Herald» hvali igro jugoslovanske enajstorice in pravi, da angleškemu nogometu nikakor ne more služiti kot izgovor, da igralci niso bili obveščeni o taktiki, ki se je bo posluževalo jugoslovansko moštvo.

«News Chronicle» poudarja neizčrpno energijo jugoslovanskih nogometašev, ki so «igrali do konca, kot da bi še vedno imeli ogromno moči v rezervi». «Daily Mail» zatrjuje, da je britansko moštvo igralo taktično napačno «Daily Graphic» pa piše, da je bil včeraj «klavrn dan za angleški nogomet. Jugoslovani so pokazali tehniko, ki se je zdela učna knjiga nogometa».

Zapotocky je sprejel ameriške sindikaliste

PRAGA, 12. — Predsednik vlade ter predsednik češkoslovaške delavske zbornice Zapotocky je sprejel danes 4 delegate CIO ter jim med drugim izjavil: «Želimo, da bi si bilo ameriško ljudstvo na jasnem, da goji češkoslovaško ljudstvo samo prijateljska čustva do njega in bo storilo vse mogoče, da se to prijateljstvo ne bo prekinilo». Delegacija ameriških sindikalistov, ki hoče preučiti socialno zakonodajo in sindikalne probleme na Češkoslovaškem, je izjavila, da je položaj delavcev na Češkoslovaškem neprimerno boljši kot v Ameriki.

Kršitev volivne svobode na Goriškem

VIDEM, 12. — Poslanec Ljudske fronte za volivno okrožje Videm - Belluno - Gorica Gino Beltrame je danes predložil notranjemu ministru interpelacijo z vprašanjem, kakšni so bili vzroki, ki so goriškemu prefektu narekovali odložitev upravnih volitev v 14 občinah goriške province, potem ko so bile te volitve že razpisane za 5. september. In to se je zgodilo ravno dan prej, kot je potekel zakonski rok za vložitev kandidatnih list. Javno mnenje vidi v tej samovoljni odgoditvi, ki ni z ničemer opravičljiva, nedovoljeno vmešavanje vlade, ki naj da nekaterim strankam dovolj časa, da sklenejo med seboj volivni dogovor, obenem pa kršitev volivne svobode in ljudske suverenosti.

Italijanska splošna delavska zveza prejema neprestano zagotovila solidarnosti od sindikalnih organizacij.

Tudi v Avstriji Marshallov plan „učinkuje"

DUNAJ, 1. — Tovarne vžigalic v Salzburgu bodo zelo verjetno morale že v kratkem prenehati z delom, kajti ameriške vžigalice, ki jih je Avstrija prejela po Marshallovem planu, so preplavile tržišča. Veliko število delavcev teh tovarn so poslali na dopust «za nedoločeno dobo».

BUKARESTA, 10 — Proizvodnja sladkorne pese v Romuniji je letos za 200 odst. višja kot znaša povprečje zadnjih pet let.

Z zagrebškega procesa proti ustašem

Menihi so jih skrivali

Zločinci, ki so množično morili, so našli zatočišče v samostanih doma in v tujini

ZAGREB, 12. — Na današnjem zasedanju procesa proti skupini vojnih zločincev in ustaških teroristov je bil zaslišan inž. Franjo Petek, ki je bil med vojno ustaški častnik, ob koncu vojne pa se je zatekel v uniformi domobranskega častnika k dominikanskemu patru Kamenskemu v Splitu. Obtoženi je priznal, da ga je Kamenski skrival, čeprav je vedel, da je bil prej ustaški častnik. Nato se je zatekel v Varaždin, kjer se je skrival pri frančiškanskem patru Petru Jušu, ki je tudi vedel, da je bil Petek ustaš. Po svojem begu iz Jugoslavije je Petek stopil v Avstriji v stik s Kavranom, po čigar navodilih se je vrnil v Jugoslavijo, kjer pa je bil takoj aretiran.

Obtoženi Vinko Dundovič je med vojno sodeloval pri uničevanju hrvaških vasi in pri pokoljih ujetih partizanov. Po svojem begu iz Jugoslavije je bil v koncentracijskem taborišču v Fermu, kjer je stopil v stik z obtožencem Mimom Rosandičem. Ta mu je dal nalog, da gre v Avstrijo na posebne tečaje za teroristične akcije. Ti tečaji so se vršili v vohunski in teroristični centrali v Trofaiachu. Ko je dovršil te tečaje, je odšel v Jugoslavijo, kjer pa je bil takoj ujet.

Izmenjava pripornikov med Jugoslavijo in Italijo se še ni izvršila

Nesoglasje zaradi številčnega razmerja

V svoji torkovi številki je naš list v goriški izdaji prvi prinesel vest, da bo prišlo še istega dne 10. avgusta do prve izmenjave pripornikov med Italijo in Jugoslavijo v skladu s sporazumom, ki sta ga podpisali svoj čas obe državi. Gre za pripornike italijanske in jugoslovanske državljane, ki so pridržani v zaporih obeh držav zaradi političnih in drugih prestopkov.

Italijanske in jugoslovanske obmejne oblasti so res pripeljale v popoldanskih urah do obmejnega bloka pri Rdeči hiši v Gorici določeno število ljudi za izmenjavo. Toda ta se še ni izvršila, ker je prišlo med tem do nekega nesoglasja. Jugoslovani so namreč bili pripravljeni predati dvajset italijanskih državljanov, medtem ko so razpolagali Italijani samo s petimi jugoslovanskimi državljani. Seveda se ni moglo na mestu nič opraviti. Italijanske oblasti zatrjujejo, da je bilo tako odrejeno od višjih oblasti, od katerih zdaj čakajo navodila. V pričakovanju, da se stvar sporazumno uredi in da se pripravi enakoštevilno skupino tudi z italijanske strani, so izmenjavo zaenkrat odgodili.

Sam dogodek je vzbudil precejšnjo pozornost med goriško javnostjo; nastalo nesoglasje, ki je preprečilo pričetek predvidenih izmenjav, pa je povzročilo tudi precejšnjo nejevoljo.

Marshallova „pomoč" Avstriji

AVSTRIJA JE PREJELA V IMENU MARSHALLOVE POMOČI EN MILIJON NAHRBTNIKOV.

«POZABILI SO NAM POLEG TEH NAHRBTNIKOV POSLATI SE VANDROVSKE PALICE».

Šentjakobčani in pobožne želje De Gasperijevih jezuitov

Z velikanskim zadovoljstvom «ugotavlja» jezuitski «Giornale di Trieste» v včerajšnji številki, da so v ponedeljek zvečer prišli v naše uredništvo Šentjakobčani in kričali «S'ciavi andè a Lubiana». To je namreč laž; in tega mi nismo nikdar v našem časopisu objavili zaradi tega, ker to ne odgovarja resnici. «Giornale» naj si zato najde slovenščine vešča urednika, ki bo lahko prebral, da smo zapisali, da je nekaj nahujskanih Vidalijevih kričačev v nedeljo na taboru SIAU v Padričah proti tovarišu Milovniku izustilo omenjene izraze iz fašistične terminologije.

Šentjakobčani pa tega niso storili in tudi ne bodo kljub vsemu hujskanju s strani kogar koli, najmanj pa hujskanju s strani jezuitov od «Giornale di Trieste» in podobnih amerikanskih listov v italijanskem jeziku. To si omenjeni jezuiti že davno zelo močno želijo, zato so tudi napisali včeraj članek, ki je le izraz njihovega sovraštva in pobožnih želja, da bi iz nesoglasij med tovariši kovali kapital za svoje šovinistične cilje.

Nekaj za „Ultimissime"

Po poročilu «Tanjuga» posnemamo, da so se svečanega sprejema na čast inozemskih delegacij, ki ga je priredil zunanji minister FLRJ Stanoje Simič, udeležili poleg vseh predstavnikov teh delegacij tudi nekateri ministri ter načelnik generalnega štaba Jugoslovanske armade, generalni polkovnik Koča Popovič, generalni polkovnik Peko Dapčevič in drugi. Pri resnicoljubnem in senzacij željnem listu «Ultimissime» bodo mogoče uganili, zakaj smo navedli ti dve imeni.

Privid se je razblinil

V Trstu živijo ljudje (kakor to trdijo nekateri časopisi — bi ti bili večina prebivalstva), ki vzdihujejo, da so daleč od «velike matere» in da morajo živeti daleč od nje. Toda po vseh dokazih so to le jakava zunanja plast, ki nima nobene zveze z notranjim prepričanjem in mislim, da je prav in koristno, da jih razkrinkamo pred javnostjo. Zato navajam samo primer vročih želja nameščencev tukajšnje podružnice «Banco di Roma», češ naj bi se te uresničile po združitvi z «veliko materjo». Govoriči se in klepeta mnogo o dobrotah in medu, ki se cedi kar v potokih onstran Timave, in pritožujejo se nad tukajšnjo «mizerijo». Nabiti «altruizma», «ljubeznivosti» in «krščanske dobrotljivosti», prenašajo največje žrtve na tej revni in skopi zemlji, a v deželo «dobrot» De Gasperija pošiljajo druge. Kdo so ti «drugi»? Predvsem pristni Tržačani, ki že iz roda v rod prebivajo na teh tleh. Če so pa poleg tega še antifašisti in Slovenci, je gotovo nagrada premestitev preko Timave. Tem bolj moramo občudovati one, ki se žrtvujejo in ostanejo v tem «peklu» (ki bi sicer pod drugo zastavo prikazovali kot čudežni raj), če jih sodimo po besedah, ki jih bljuvajo na «presrečne», ki gredo dihat svobodni zrak italijanske republike in uživat dobrote demokratičnega življenja njene jare gospode.

Primerjajmo sedanji postopek z onim pred blaženimi 15-20 leti. Tudi takrat so premeščali «domačine». Toda razvidna je osnovna razlika: takrat je bila ta zemlja pod oblastjo večnega Rima, medtem pa sedaj ni več. To dejstvo so sankcionirali zastopniki italijanske vlade z ratifikacijo mirovne pogodbe.

Cemu nadaljujejo danes z istim načinom ter sledijo stopinjam italijanskega fašizma? Morda hočejo «nacionalizirati» te zemlje v italijanskem smislu? To je primer, kako se obnašajo gospodje, ki hočejo aneksijo z Italijo. Ne želijo še volitev, ker še niso vse, ki imajo volilno pravico, osrečili s potovanjem v Italijo in jih izločili iz borbe. Toda privid, ki so ga imeli gospodje v «Banco di Roma», se je razblinil: večina premeščenih ni odpotovala, ali pa se vrnila v Trst in dala ostavko.

Pismo tržaške antifašistične mladine

delegatom mednarodne konference delovne mladine

Vodstvo ZAM je poslalo v teh dneh v imenu vse tržaške antifašistične mladine pismo mednarodni konferenci delovne mladine, ki se vrši v teh dneh v Varšavi. V tem pismu pozdravlja vsa antifašistična mladina delegate delovne mladine Sovjetske zveze in držav, kjer vlada ljudska demokracija, delegate španske, grške, kitajske, vietnamske in indonezijske mladine ter javlja obenem, da ni bilo mogoče priti predstavnikom ZAM na to konferenco, ker je policija vojaške uprave preprečila izdajo potnih listov.

V pismu obravnava še vprašanje v zvezi z problemom Tržaškega ozemlja, o katerem razpravljajo v teh dneh na Organizaciji združenih narodov ter poudarja, da bo antifašistična mladina Tržaškega ozemlja še naprej nadaljevala borbo za spoštovanje mirovne pogodbe ter bo preprečila kakršen koli poskus revizionizma te pogodbe.

Pismo se končuje s prošnjo, da bi vodstvo mednarodne konference delovne mladine pokazalo vsemu svetu, kakšen je resničen položaj tržaškega ljudstva in še prav posebno tržaške mladine in z željo, da bi bilo delo te konference uspešno.

Novi filmi

„Tudi krvniki morajo umreti"

Ko so zasedle češko državo Hitlerjeve horde, je zavladal v Pragi kot Reichsprotector Heydrich, ki je sejal teror in ponižanje med svobodoljubno ljudstvo. Ker je on poosebljal vse gestapovsko nasilje, se je našel rodoljub, ki je izvršil nanj atentat, ki je pomenil protest vsega ljudstva proti nemškemu nasilju.

Gestapovci, ki niso mogli niti zlepa niti zgrda prisiliti ljudi, da bi jim pomagali odkriti atentatorja, so začeli še bolj divjati. Zaprli so mnogo talcev, od profesorjev in generalov do učenjakov in delavcev in začelo se je množično streljanje nedolžnih žrtev. Končno so na podlagi izpovedi raznih prič aretirali kot krivca izdajalskega pivovarnarja Czascia in ga ubili. Policija je sicer dvomila v njegovo krivdo, vendar ni hotela pokazati, da je nemočna proti odločnemu ljudskemu odporu.

Delo je nastalo še med vojno in ga je režiral znani mojster Fric Lang, ki je priredil tudi sže skupaj z dramaturgom Bertoldom Brechtom, ki je avtor znane satire «Furcht und Elend del III. Reiches». Igralci, kot so Brijan, Donlevy, Ana Lee, Walter Brennan in Gene Lockart so znali živo pokazati pretestjive momente iz dobe gestapovskega terorja, kakor smo jih tudi pri nas poznali v precejšnji meri.

Ceprav je bil film izdelan v propagandne svrhe, vendar se mu to ne pozna mnogo in ima več močnih prizorov iz gestapovskih ječ, preiskav na domovih in mučnih zaslišavanj številnih žrtev. Tudi odhod talcev na morišče bo ostal gledalcem v živem spominu in prav tako sramotna smrt izdajalca Czascia.

Dejanje se vrši v Pragi, kjer je pod češkim grbom in geslom «Pravda vitezy» visela na Hradčanih Hitlerjeva slika, vendar bi se lahko vršilo v kateri koli od Nemcev zasedeni deželi. Obenem pa je zgodovinske vrednosti ter resen opomin vsem krvnikom ljudstva, da bo tudi zanje prišla ura plačila. Z nasiljem se ne more uiti narod, ki se bori za svobodo.

GORIŠKI DNEVNIK

PODRUŽNICA UREDNIŠTVA IN UPRAVE PRIMORSKEGA DNEVNIKA V GORICI - SVETOGORSKA ULICA 42 - TEL. 749

Pred kongresom slovenskih žen v Italiji

Slovenska žena na Goriškem je strašno občutila vojne grozote - Najbolj pereče je vprašanje nepreskrbljenih vojnih sirot in vdov

Ne bo odveč, če se tudi danes nekoliko porazgovorimo o bližnjem kongresu Zveze slovenskih žena v Italiji, ki bo 22. t. m., torej čez dobrih osem dni. Podali bomo nekaj misli o vlogi in nalogah naših žen z željo, da bi to pripomoglo k temeljitejši pripravi in uspešnejšem poteku tega prvega kongresa.

Pred svojim I. kongresom delajo krajevne ženske zveze v slovenskih vaseh in mestu zaključni obračun delovanja, kakor dela tak obračun vsaka množična organizacija, vsaka ustanova, vsako podjetje. To je obračun v smislu uspehov, hkrati pa tudi v smislu ugotavljanja pomanjkljivosti in slabosti in, ker je najvažnejše, si organizacija postavlja nov program za bodočnost.

Treba je priznati, da so se naše žene z veliko energijo lotile tistih problemov, ki so ženam posebno blizu, to so problemi, ki zadevajo ženo kot mater, kot vzgojiteljico in negovalko otrok. Toda vložiti bodo morale še mnogo naporov, mnogo skrbi in prizadevanj, da bodo dosegle od odločilnih oblasti ustanovitev tistih prepotrebnih ustanov, kakor sezonska zabavišča in dečje domove za njih malčke, ki jih do danes še nimajo. To je potrebno, da olajšamo ženi-materi težko družinsko življenje, da se bo laže posvetila delu na poljih, v tovarni, v uradih itd. Ženska zveza mora prevzeti nase skrb za zdravo narodno vzgojo naših otrok, skrb za zapuščeno deco in zlasti vojne sirote, skrb za higieno na vasi. Se na nekaj ne smemo pozabiti. Zlasti na podeželju moramo posvečati več pozornosti vdovam iz osvobodilne borbe, ki žive težko življenje, ker ne skrbi zanje ne država in ne občina. Vprašanje nepreskrbljenih vojnih vdov in sirot je pri nas še popolnoma nerešeno in zato najbolj pereče.

To so tista vprašanja, ki jih je treba že v predkongresnih pripravah temeljito obravnavati, da bo kongres lahko načelno postavil zahtevo po rešitvi te velevažne zadeve. Slovenska žena na Goriškem je strašno občutila vojne grozote, ki so bile brez primera, vse je dala od sebe za lepšo bodočnost svojih sinov in družin, a danes je nihče ne vpraša, kaj jo teži, česa potrebuje. Zlasti velja to za vojno vdovo, za ženo delavko in brezposelno, ki se mora v tem povojnem obdobju še boriti proti hudim socialnim krivicam. One so v dosedanjem delu pokazale, da morejo izvršiti velika dela političnega in kulturnega preporoda, zato naj se potrudijo še nekaj dni pred 22. avgustom, da se poglobijo v svoje velike in mnogostranske naloge, da si izberejo razumne in preizkušene delegatke, ki naj prinesejo na prihodnji kongres vsaka svoje posebne probleme, tiste, ki so poglavitni v posameznih krajih in od katerih odvisi boljše življenje slovenske skupnosti v Italiji in delovne žene na sploh.

Glavna skupščina uslužbencev morskih kopališč

Pogajanja o delovni pogodbi za uslužbence morskih kopališč, ki so se do sedaj zelo ugodno razvijala, so se nenadoma prekinila, ker nočejo delodajalci ugoditi zahtevam sindikalnih organizacij, ki nočejo, da bi se delovni urnik za te uslužbence zmanjšal od 12 do 10 ur. Seveda bi morali delodajalci plačati uslužbencem ti dve uri za vse zaostanke v izplačevanju nadur, kot je to v veljavi za trgovske delavce.

Prav tako ni bilo še rešeno vprašanje o sprejemu klavzule, ki predvideva ponovni sprejem v službo vseh tistih delavcev, ki so bili že prej tam uslužbeni; delodajalci so tudi odbili zahtevo o ukinitvi individualnih delovnih pogodb, ki so v škodo delavcev.

Da bi rešili vsa ta vprašanja, so Enotni sindikati sklicali včeraj zvečer ob 20 glavno skupščino, na katero so bili vabljeni vsi uslužbenci morskih kopališč.

RAZSTAVA DELOVNE MLADINE

ODBOR KONGRESA DELOVNE MLADINE OBVESCA VSO DELOVNO MLADINO KAKOR TUDI VSE TRŽASKO PREBIVALSTVO, DA BO OTVORITEV RAZSTAVE DELOVNE MLADINE V SOBOTO OB 17 NA SEDEŽU DELAVSKE SPORTNE ZVEZE V UL. CONTI ST. 11. OBISKOVALCI SI BODO LAHKO OGLEDALI TO RAZSTAVO SE ISTI DAN OB 18 URI.

ODBOR JE ZE RAZPOSLAL VABILA VSEM MLADINSKIM ORGANIZACIJAM, POLITICNIM ORGANIZACIJAM, ENOTNIM SINDIKATOM IN DELAVSKI ZBORNICI.

Obvestilo

ZALOŽNIŠTVO TRŽAŠKEGA TISKA — UPRAVA LISTOV — TRST — UL. RUGGERO MANNA 29 JE PREVZELA V LASTNO REŽIJO RAZDELJEVANJE:

«PRIMORSKEGA DNEVNIKA» - «LJUDSKEGA TEDNIKA» - GLASA MLADIH» - «DELAVSKO-KMECKE ENOTNOSTI» IN «RAZGLEDOV».

S TEM OBVESCAMO VSE KOMISIONARJE, MALOPRODAJALCE, KOLPORTERJE IN NAROCNIKE, DA JE EDINO GORNJE PODJETJE UPRAVICENO VODITI VSE OBRACUNE, VPLACILA IN NAROCILA ZA NAVEDENE CASOPISE IN REVIJO.

Odlikovanje „Zasluge za narod" tovarišu s Peči

Odsek za bivše partizane pri DFS v Gorici, ul. Montesanto št. 42, vabi tovariša Franca Stojana Malča, starega 24 let, s Peči pri Sovodnjah, naj se zglasi na sedežu, kjer bo dvignil odlikovanje «Zasluge za narod» za izkazano požrtvovalnost in hrabrost v partizanski osvobodilni borbi.

Miren je postal vzorno središče lokalne industrije in obrti

V pogonu je nova tovarna usnja

Lani novembra je bila sedanja moderna usnjarna v Mirnu še opustošena vojašnica in razbita konjušnica. Mirenski delavci in usnjarji so se tik pred zimo lotili velikega dela. Brez sredstev in brez opore so začeli obnavljati prostore in po šestih mesecih trdega dela je zrasla lepo urejena tovarna usnja z velikimi in svetlimi dvoranami. «Prej smo delali usnjarno, zdaj delamo v usnjarni!» pravijo mirenski delavci, ki od tedna do tedna izpopolnjujejo z novimi stroji in napravami svoje podjetje.

S 1. julijem je začela usnjarna v Mirnu obratovati. Zdaj brnijo v njej transmisije, ženejo stroje, obračajo ogromne kadi. Že v prvih dveh tednih so presegli proizvodni plan za 5 do 20%. Mirenski čevljarji, strokovnjaki za kakovostno presojo usnja, zatrjujejo, da je usnje, ki ga izdelujejo, odlične kakovosti, nenavadno lepega zunanjega videza, voljno in trpežno. Ko bodo s črpalko dovajali v usnjarno mehko in mastno vodo Vipave in z njo obdelovali kožo, si obetajo še boljšo kakovost usnja. Delavci si obenem prizadevajo dvigniti proizvodnjo in znižati proizvodne stroške. Ob glavnem poslopju so dozidali poseben trakt, v katerem bodo uredili lastno ekstrakcijo in že letos sami pridobivali skoraj vsa luživa potrebna za proizvodnjo usnja. Orodje, nože, strgala in podobno si izdelujejo sami. Iz vaškega vodnjaka spravijo v sodih dnevno do 100 hektolitrov vode v obrat. Težave so zaenkrat zaradi prevoza, ker nimajo še lastnih prevoznih sredstev, a tudi temu bodo našli kmalu ugodno rešitev.

Mirenski krajevni ljudski odbor sijajno razvija svojo lokalno industrijo. Poleg gostinskega podjetja ima večjo krojaško delavnico, pravkar ustanavlja podjetje za pokromanje in poniklanje. Okrajna invalidska organizacija ima v Mirnu dve podjetji, velik mizarski obrat in karosersko delavnico. Po obsegu in proizvodni zmogljivosti pa so največja okrajna industrijska podjetja čevljarna in apnenica. Zdaj se jima je pridružila še okrajna usnjarna, ki ima pred seboj široke perspektive razvoja in ustvarjanja. Miren je postal v kratkem času najbolj izrazit kraj lokalnega gospodarstva in industrije v krajevnem in okrajnem merilu.

Bombe v jami pri Sv. Križu

Civilna policija iz Devina je zadnje dni preiskala neko jamo okrog 600 metrov od Sv. Križa. V globini približno 8 metrov so našli dve bombi. Po raznih znakih sodeč menijo, da se bolj globoko nahaja še več vojnega materiala, vendar niso mogli jame natančneje preiskati, ker je bilo pretemno in niso imeli s seboj niti svetilk niti drugih priprav za uspešno preiskavo. Prihodnje dni nameravajo nadaljevati z raziskovanjem posebno že zaradi tega, ker so imeli Nemci v bližini jame pred štirimi leti protiletalsko postojanko in so verjetno pustili v jami še več vojnega materiala.

Dragoceno iglo je izgubila

Včeraj dopoldne je šla gospa Etta Pogliatto, ki stanuje v ul. Fabio Severo 78 v več trgovin v centru, da bi izvršila nekatere nakupe. Tako se je zglasila v neki trgovini ul. S. Lazzaro, da je v ul. Valdirivo in v bufetu v ul. XXX. oktobra. Ko je bila že 11 ura proč, je opazila, da je izgubila zlato zaponko z dragocenimi kamni v raznih barvah in z vdelanim velikim topazom.

Prometna vrednost te dragocenosti presega 50.000 lir, vendar je njena prava vrednost zaradi umetniškega izdelka še mnogo višja. Gospa je prijavila izgubo policiji, vendar se doslej najditelj še ni javil.

Solidarnost s Primorskim dnevnikom

Nadaljnji prispevki za plačilo globe, na katero je vojaško sodišče obsodilo našega odgovornega urednika:

Kolenc L. 200, NN. 1000. Prebivalci Kontovela: Daneu Kristjan L. 500, Starc Anton 150, Daneu Ferdinand 200, Starc Jožef 200, Opel Dalibor Starc Ivan 50, Cerne Jožef 300, Starc Elizabeta 100, Prašelj Ana 500 Starc Emilo 100, Daneu Stefan 500, Daneu Jakob 200, Skerlavaj Vencelj 500, Regent Katarina 50, Daneu Antonija 350, Starc Jakob 500, Cingerle Pina 35, Daneu Ivanka 150, Starc Jožef 100, Daneu Anica 100, Bizjak Anton 250, Skrk Anton 150, Starc Silva 300, Regent Silva 200, Daneu Stanko 200, Daneu Marija 100, Cijak Marija 100, Skerlj Lojzka 200, Stoka Marija 150, Cijak Ivan 100, Starc Ivanka 200, Bandelj Olga 150, Cjak Viktor 100, Daneu Marija 150, Prašelj Josip 250, Daneu Angel 100, Daneu Lina 100, Daneu Joško 500, Stoka Josipina 500, Daneu Marija 500, Gerlanc Marija 500, Menucci Vida 500 Starc Germana 100, Starc Nikolaj 300, Daneu Ivan 300, Daneu Karel 100, Daneu Marija 100, Zlobec Ivanka 100, Daneu Modra 200, Stoka Josip 500, Daneu Boris 100, Daneu Jožefa 200, Daneu Regina 100, Pertot Andrej 100, Daneu Marčela 100, Torbič Bernard 300, Subič Fanči 100 Regent Jolanda 500, Ukmar Just 500, Starc Jožef 1000, Milič Dora 100, Starc Matija 500, Bukovec Ivica 100, Stoka Jožefa 100, Cjak Lojzka 100, Pertot Josipina 200, Starc Emilja L. 200, Ban Marija 100, Regent Cvetka 100, Guljič Berta 50, Stoka Stanko 500, Daneu Jakob 200, Kosuta Alojz 250, Starc Jožefa 1000, Gerlanc Ivanka 200, Gerlanc Ivana 100, Matjačič Marijo 50, Starc Dora 200, Prašelj Katerina 150, Prašelj Stefanija 100, Prašelj Marija 50, Daneu Ida 300, Savalli Angela 100, Puntar Angela 100, Puntar Emilja 50, Daneu Antonija 50, Regent Ivan 500, Regent Marija 40, Gerlanc Marija 100, Stoka Vladimir 150, Stoka Ema 500, Stoka Jožefa 100, Birsa Jožef 100, Stoka Marija 100, Stoka Alda 100, Guštin Anton 100, Gerlanc Karel 100, Stoka Rihard 300, Daneu Riko 100, Daneu Andrej 250, Stoka Karel 100, Frankič Ivan 200, Starc Angel 200, Starc Aleksander 100, Daneu Ivanka 200, Pertot Ana 300, Stoka Marija 500.

Zlatoporočenca iz Ricmanj 100, Hmeljak Josip 300.

Tržaška kronika

Toča in vihar sta uničila...

KAKOR SMO ZE POROCALI, JE NAPRAVILA V TOREK POD VECER TOCA VELIKO SKODO V NABREZINSKEM OKRAJU. NA SLIKI VIDIMO POLOMLJENA KORUZNA STEBLA NA NEKI NJIVI V PRECNIKU.

TAKE SO TRTE PO TOCI. VECINA GROZDJA JE NA TLEH IN KAR GA JE OSTALO GNIJE NA TRTAH. VEJE SO OKLESCENE IN JIH BO TREBA PRIREZATI, DA NE SEGNIJEJO.

VIHAR JE IZRUVAL V KRASKIH VASEH VELIKA DREVESA S KORENINAMI VRED. NA SLIKI JE VELIKO SADNO DREVO, KI GA JE IZRUVALO PRED NEKO KMECKO HISO.

Zakaj odlašajo z graditvijo svobodnega industrijskega pristanišča, ki bi mogla zaposliti osem tisoč tržaških delavcev

Nekaj časa prej, preden sta prenehala delovati, sta občinski in conski svet dala nekaterim svetnikom nalogo, da se pridružijo obenem z delegati Trgovske zbornice komisiji za študij, ki naj bi postavila industrijsko svobodno pristanišče izven vsakega vpliva ali špekulacije s strani privatnikov. Ta komisija se je ustanovila na izrečno zahtevo upravnega sveta delniške družbe industrijskega pristanišča. Ta komisija bi morala predložiti v 15 dneh od svoje ustanovitve načrt, vendar je poteklo od tega že več kot mesec dni, ne da bi dala od sebe glasu.

Takrat ustanovljena ustanova je imela nalogo zagotoviti davčne olajšave za vse industrije tega ozemlja v industrijskem pristanišču, ki ne bi delale konkurenco tržaškim tovarnam; zagotoviti bi morala splošno uporabo ozemlja in pa potreben denar, ki bi služil za pričetek del v Žavljah. Toda ta ustanova ni izvršila niti ene zadanih ji nalog, prav tako niso tudi odgovorne vojaške oblasti storile ničesar in niso na razne zahteve v zvezi s tem vprašanjem še odgovorile. Nekateri trdijo, da je vzrok temu molku natančno proučevanje tega vprašanja, ker naj bi bilo industrijsko pristanišče v nasprotju z VIII. prilogo mirovne pogodbe z Italijo, to se pravi z vprašanjem o svobodnem tržaškem pristanišču. Čeprav bi bila lahko ta predpostavka resnična, se nam vendar zdi čudna ta hipna ljubezen vojaške uprave za spoštovanje mirovne pogodbe. Zato se nam zdi bolj resnična druga predpostavka, ki pravi, da bi industrijsko svobodno pristanišče oviralo Marshallov načrt za Tržaško ozemlje.

Tako ravnanje odgovornih oblasti v vprašanju ustanovitve ustanove, ki bi imela samo gospodarski značaj in katere naloga bi bila, okrepiti tržaško gospodarstvo, je zelo razočaralo tržaške prebivalce, ki dobro vedo, da bi pomenil ta načrt izboljšanje gospodarskega položaja in rešitev problema brezposelnosti. Z uresničenjem tega načrta bi dobilo takoj 8 tisoč delavcev delo samo pri graditvi novih industrijskih poslopij.

Rešitev vprašanja o svobodnem industrijskem pristanišču se vleče že več kot trideset let. Tržaško ljudstvo noče več čakati, da bi se z rešitvijo tega vprašanja še odlašalo. Leta tečejo; med tem časom je bilo že napravljenih in uresničenih mnogo načrtov manjše važnosti, medtem ko se izgraditev tega industrijskega pristanišča, ki je ogromnega interesa za vse prebivalstvo Tržaškega ozemlja, neprestano odlaša. Več kot leto dni je preteklo, odkar so prvič govorili o tem načrtu, in zelo malo se je do danes za rešitev tega naredilo. Splošen položaj Trsta je iz dneva v dan bolj obupen in ljudstvo je zaradi tega prisiljeno živeti v težkih gospodarskih razmerah; toda kar je najbolj težko, je to, da je tržaško delavstvo, ki je znano po vsem svetu zaradi svojih delovnih sposobnosti, skoraj brez dela.

Naravno je zato, da si želi tržaško ljudstvo rešitev tega problema, če pa bodo še naprej odlašali s to rešitvijo, bo ljudstvo prav gotovo obsodilo vojaško upravo, da hoče oslabiti našo industrijo in trgovino samo zato, ker noče, da bi se ustanovilo svobodno industrijsko pristanišče.

Zelenjadni trg pri Sv. Andreju bodo preuredili

Pred kratkim smo v članku «Enake pravice — enake dolžnosti (28. julija t. l.) omenili, v kakšnem položaju morajo prodajati okoliški kmetje na trgu na debelo pri Sv. Andreju. Pokazali smo na kak način so mestna občina in njeni predstavniki potisnili slovenskega kmeta, ki je prodajal na tem trgu prvovrstno blago v kot, kjer so stranišča in kjer teče umazana voda, tako da so se kupci prav zaradi tega oddaljili od teh kmetov, ki so prodajali svoje blago, dočim so imeli trgovci na debelo najboljše prostore na vidnem mestu. Ni treba pri tem poudarjati, da je pri trgovini važno vprašanje, kje je blago izpostavljeno in da igra tudi veliko vlogo, ali je to na higieničnem prostoru in zavarovano pred kužnimi kalmi, ki zlasti v poletnem času kvarijo blago.

Na ta naš članek je predsednik mestne občine advokat Miani poklical takoj gospoda Coceanija, ravnatelja trga pri Sv. Andreju ter ga opomnil, čemu ni poskrbel za to, da bi dobili okoliški kmetje primernejše mesto na tem trgu. Obenem je poklical zastopnike kmetov in branjevcev ter jim obljubil, da se bo zavzel za to, da bodo trg pri Sv. Andreju preuredili tako kakor želijo kmetje in kar najbolj ustreza vsem higienskim potrebam trga. Obljubil je tudi, da bodo imeli kmetje v sredini trga odslej naprej svoje stojnice na vidnem mestu, tako da bo prišlo do veljave predvsem naše domače blago iz tržaške okolice.

Ob tej priliki bi hoteli opozoriti odločujoče činitelje na to, da naj upoštevajo, ko bodo preurejali trg, da se postavijo takšne stojnice, ki bodo imele odprte predale, na katere bodo kmetje položili svoje blago tako, da se ne bo dotikalo tal. To bo zlasti koristno tudi pozimi, ko se tali, da ne bo voda odtekala mimo zelenjave. Pozdraviti pa moramo tudi iniciativo mestne občine, ki je obljubila, da bodo trg Sv. Andreja asfaltirali, kar bo tudi nedvomno pripomoglo ne le k lepoti marveč bo predvsem koristilo higienskim zahtevam.

Upamo, da bo gospod Miani mož beseda in da bo svoje načrte v pogledu zelenjadnega trga pri Sv. Andreju tudi izvedel. Naše kmete pa opozarjamo, naj vselej kadar vidijo kakšno koli nepravilnost na katerem koli področju to javijo, ker vidimo, da tudi naša beseda kaj zaleže, če je izgovorjena na pravem mestu.

Iz sindikalne beležnice

Ker ni še prišlo do sporazuma med predstavniki delavcev in industrijcev zaradi nekaterih členov delovne pogodbe za kovinarske delavce, so se pogajanja začasno končala. Rešitev tega problema pa zavisi sedaj od urada za delo, ki bo ponovno sklical sestanek, katerega se bosta udeležili obe zainteresirani stranki.

* *

Včeraj popoldne so se ponovno pričela pogajanja pri ACEGAT-u za prilagoditev plač današnjim življenjskim potrebščinam. Kot se še vsi spominjajo, so Enotni sindikati in Delavska zbornica predložili skupni načrt o rešitvi zahtev, da bi tako prisilili vodstvo, da reši vsa vprašanja v korist uslužbencev.

* *

Medtem ko je že vse kazalo, da se bodo končala pogajanja o delovni pogodbi kovinarskih delavcev, so se v sredo zjutraj nenadoma končala pogajanja. Vprašanja, ki so povzročila prenehanje pogajanj so: časovna veljavnost delovne pogodbe, njena prilagoditev delavcem majhne industrije in pa višina odpravnine za vse odpuščene delavce. Prav gotovo bo moral urad za delo posredovati, da se bodo ta pogajanja zopet nadaljevala. Pričakuje se, da bo v kratkem sklical sejo, ki se jo bodo udeležili predstavniki sindikalnih organizacij in delodajalcev.

* *

V teh dneh so se nadaljevala pogajanja o delovni pogodbi za trgovske delavce. Na zadnji seji pa so delodajalci izjavili, da bi hoteli odložiti diskusije o vprašanju odškodnine do septembra. Predstavniki sindikatov so prekinili sejo ter so izjavili, da bodo dali svoj odgovor v zvezi s tem predlogom, ko bodo o tem obvestili razne glavne odbore in delavce.

* *

Pogajanja v zvezi z delovno pogodbo za zidarje, ki so bila pred tednom prekinjena, so se ponovno pričela včeraj ob 16. Vprašanja, ki so povzročila, da so stopili zidarji v stavkovno gibanje, so bila: ustanovitev menz na delovnih mestih; kjer bi to ne bilo mogoče pa izplačevanje dnevne nagrade vsem delavcem, sezonska doklada in pa rok za uresničitev delovne pogodbe.

Prodaja tirolske semenske ajde

Kmetovalce na Krasu, ki so prišli ob seme ajde zaradi silne suše v zadnjih letih, obveščamo, da je po dolgem iskanju dobila *dobro semensko ajdo iz Tirolske* KMETIJSKA NABAVNA IN PRODAJNA ZADRUGA V TRSTU.

KOLEDAR

Petek 13. avgusta
Hipolit, Sijan
Sonce vzhaja ob 5.02, zahaja ob 19.17. Dolžina dneva 14.15. Luna vzhaja ob 15.14, zahaja ob 23.30.

Jutri 14. avgusta
Evzebij, Tanja

SPOMINSKI DNEVI:

1894 se je rodil Aleksej L. Polovinski, sovjetski skladatelj.
1912 je umrl Jules Massenet, francoski skladatelj. Rodil se je 12. V. 1842.

VOZNI RED NA GORIŠKEM KOLODVORU

ODHODI

Za Trst: 6.16 A, 7.29 A, 9.50 A, 13.53 A, (do Tržiča, izključno ob nedeljah), 18.47 A, 21.30 A, 23.04 A.
Za Videm: 6.25 A, 8.49 A, 16.06 A, 18.37 A, 21.14 D.

PRIHODI

Iz Trsta: 6.10 A, 7.07 A (izključno ob nedeljah) 8.46 A, 13.03 A, 14.09 A, 16.54 A, 18.34 A, 21.09 D.
Iz Vidma: 6.13 A, 7.25 A, 9.47 A, 13.49 A, 18.45 A, 22.12 A, 23.36 D.
Brzovlaki: Trst - Benetke z odhodom iz Tržiča ob 7.30 in prihodom v Benetke ob 9.23 in Benetke - Trst z odhodom iz Benetk ob 20.15 in prihodom v Tržič ob 21.56.

Mala kronika

Aretiran je bil v Gorici 39-letni Jurca Franc, stanujoč v ul. Formica št. 8, obtožen sodelovanja s Trnovcem Radislavom pri tatvini gradbenega materiala v skladišču podjetja Visintin v ul. Palladio. Policija je ob preiskavi našla za 50 tisoč lir ukradenega materiala, ki je bil skrit v stanovanju Oktavija Cabasa v Romansu. Tudi Cabas je prijavljen sodnim oblastem, ker je kupil ukradeno blago in se bo moral za to zagovarjati.

* *

Na podlagi tiralice izdane od goriškega sodišča so organi javne varnosti včeraj aretirali 31-letno Julijano Slabe iz ul. Morelli št. 17.

Iz nravstvenih razlogov pa je bila pridržana od goriške policije 23-letna De Santo Klara iz Falcone Albanese (prov. Cosenza).

RADIO

7.30. Koledar. 7.35. Jutranja glasba. 7.45. Napoved časa in poročila. 11.30. Reproducirana glasba. 12.00. Sodobna Anglija. 12.10. Pesmi slovenskih skladateljev. 12.45. Napoved časa in poročila. 13.00. Glasba po želji. 13.40. Dvorak: Slovanski plesi. 14.00. Dnevni pregled tiska. 14.15. Pestra glasba. 17.30. Operetna glasba. 18.00. Naša povest. 18.15. Koncert pianista Devetaka Gabrijela. 18.45. Vaški kvintet. 19.00. Angleščina po radiu. 19.30. Lahka glasba. 19.45. Napoved časa in poročila. 20.00. Olimpijska kronika. 20.10. Lahka glasba za dva klavirja. 20.30. Mojstri besede. 21.00. Simfonična glasba. 21.45. Pravljice za odrasle. 22.00. Lahka večerna glasba. 22.30. Plesna glasba. 23.15: Napoved časa in poročila. 23.30. Olimpijska kronika. 23.40. Kaj vam nudi jutrišnji spored? 23.45. Polnočna glasba. 24.00. Zaključek.

Starega ribiča je prevarilo

Nevihta, ki je divjala pretekli torek, je presenetila tudi 65-letnega ribiča iz Sv. Križa Franca Košuto. Bil je s svojim čolnom na morju, ko je opazil grozeče oblake. Takoj se je obrnil proti pristanu, vendar ga je vihar zalotil še zunaj ne daleč od vhoda v pristan. Košuta je poleg tega, da je že star, tudi slep na eno oko in ga je nevihta s čolnom vred vrgla nazaj na odprto morje. Na srečo so opazili njegovo borbo z valovi drugi ribiči, ki so mu priskočili na pomoč in srečno pripeljali njegov čoln in njega v varni pristan.

Slovenci Sv. Ivana prijavljajte svoje malčke v zbor malih harmonikarjev!

Slovensko prosvetno društvo «S. Skamperlec» vabi v svrho ustanovitve zbora malih harmonikarjev vse slovenske otroke, da se prijavijo v Ljudskem domu v sobi slovenskega prosvetnega društva (st. 7) OD DANES DO SOBOTE MED 20.30 IN 21.

Iz javnega življenja v Gorici

Lov na pse in kršitelje predpisov reda

Res je, da v našem mirnem in včasih skorajda mrtvem mestecu ni več nekdanjega prometa, ki bi šel komur koli na živce, pa imajo kljub temu čuvarji javnega reda dovolj opravka z elementi, ki ne poznajo ali nočejo poznati prepisov reda v mestu in okolici. Takih primerov je bilo pretekli mesec 99.

Zaradi kršenja pravil cestnega prometa je prejelo denarno kazen 6 vozačev, bil pa je samo en primer globe vozniku, ki ni imel v redu dovoljenja za vprego živine. Dalje smo imeli 39 primerov kršenja prometnih predpisov in 2 primera kršenja javnega reda v mestu. Kaznovani so bili trije latsniki javnih obratov, ker se niso držali predpisanega urnika, 38 gospodarjev psov, 6 tržnih prodajalk ki so prekršile tržni pravilnik. Bila sta še dva druga primera navadnih prestopkov.

Občinski psočerec pa je polovil vsega skupaj 49 psov, ki so se klatili po mestu in okolici brez nagobčnika.

Izletnikom v Dolomite

Dolomitskim izletnikom priporoča Slovensko planinsko društvo v Gorici še to: ne skrbimo preveč kaj bomo jedli, kaj bomo pili in kam položimo trudno glavo. Vse to nam bo navrženo. Nekaj suhe in mokre zaloge bo imela s seboj tudi društvena intendanca z «poljsko kuhinjo», nekaj bomo prinesli mi sami, pa bo vprašanje prehrane rešeno. Spored vožnje, jedilni list bomo sproti sestavljali, prenočišče poiščemo zvečer na vasi. Kar je glavno, napravili bomo, da bo zaželeno položenje planinsko in da bomo vsem zadovoljni. Vodstvo je v dobrih rokah.

Odhod je jutri v soboto 14-8 ob 6 uri zjutraj s Travnika, povratek v ponedeljek 16 t. m. ob določeni uri, ki vam jo povemo v Gorici. Bodite točni! Dolomitski pozdrav!

Čez dva dni otvoritev lovske sezone

Nekaj predpisov o lovu na zaščiteno divjačino in ptice selivke

Kakor smo prejšnji dan omenili se prične sredi tega meseca lovska sezona tudi v goriški pokrajini in sicer 15. avgusta lov na ptice selivke in 5. septembra na stalno zaščiteno divjačino. Tej splošni odredbi veljajo nekatere izjeme kakor n. pr.: lov na jerebice se prične šele 5. septembra; na zajce, fazane in kotorne pa šele 15. oktobra.

Lovska sezona za stalno zaščiteno divjačino se zaključi 15. decembra. Samo v občini Gradež traja lov na ptice selivke do 31. marca 1949, v vsej pokrajini pa se konča lov na plovne in močvirniške ptice (razen kljunačev, vodnih kokoš in divjih rac) 24. aprila 1949.

Za stalno zaščiteno divjačino se smatrajo sledeče živali: jelen, damjak, srnjak, divja koza, zajci, fazani, kotorni, jerebice in druge vrste, ki jih pri nas sploh ni.

KINO

KINO NA GRADU, 21.30: «Mrzlica po črnem zlatu», M. Dietrich in J. Wayne.
VITTORIA, 17: «Preganjanje», J. Mason.
VERDI, 17: «Ni hotela reči - da», R. Russell in L. Bowman.
CENTRALE, 17: «Srečanje v New Yorku», K. Francis in B. Aherne.
MODERNO, ITALIA, ODEON: Zaprto.

Odg. urednik STANISLAV RENKO
Tiska Tržaški tiskarski zavod

ZAHVALA

Vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so spremili na zadnji poti našega dragega pokojnika

IVANA ŠTOKO

se s tem najprisrčneje zahvaljujeta

družini STOKA in BABIC.

OBMORSKO KOPALIŠČE

Sv. NIKOLAJ

OB NEDELJAH IN PRAZNIKIH

ODHODI S POMOLA RIBARNICE V TRSTU. (legalna ura): 7.30, 8.15, 9.00, 10.15, 11.00, 11.30, 12.30, 13.30, 14.15, 14.45

MORJE-VRATA V SVET

Prvič v slovenski zgodovini odpluje šolska ladja z gojenci Slovenske pomorske akademije na enomesečno vožnjo po Jadranu

Ob zaključku šolskega leta 16. junija je bil ob proslavi, ki se je vršila v gledališču «Tartini» v Piranu, v našem časopisu napisan precej velik in lep članek o naši Slovenski pomorski akademiji. V njem je bil poudarjen predvsem pomen te ustanove za nas Slovence. Ker je bil v glavnem opisan potek proslave z bogatim in pestrim sporedom, ki so ga naštudirali gojenci sami in ki so ga izvajali ob prisotnosti najvišjih zastopnikov ljudske oblasti ter v novih prostorih Slovenske pomorske akademije v Piranu, ki so bili ta dan otvorjeni, prinaša ta članek podrobnosti o šoli, o uspehih slušateljev, o učnem načrtu v šoli itd.

Slovenska pomorska akademija je imela letos ob koncu šolskega

> «Kar se tiče našega zadržanja do imperialistov, so naši prijatelji in sovražniki lahko prepričani, da se politika Jugoslavije kot sestavnega dela demokratične in protiimperialistične fronte ne bo spremenila niti za milimeter!»
>
> «Borba» 4. 7. 1948

leta skupno 38 dijakov, med njimi dve dijakinji. Za novo šolsko leto se je zdaj že prijavilo v I. razred 42 dijakov in 3 dijakinje. Zanimivo je, da je med njimi precej dijakov z višjo kvalifikacijo, kot se to zahteva. Za vpis namreč zadostujejo 4 razredi gimnazije z zaključnim izpitom. Ker so pa prostori premajhni, bo sprejetih v I. razred samo 32 - 36 prosilcev in med njimi najboljši. Z ukinitvijo Srednje tehnične šole v Kopru se je od tam prijavilo 16 dijakov večinoma v strojni in delno tudi v plovbeni oddelek. Skupno število vseh slušateljev, ki so sami Slovenci iz Slovenskega Primorja in iz Trsta, bo znašalo 86 do 90, kar pomeni, da se je dotok povečal za 100 odst. in kaže, kako Slovenci čutijo veliko nagnenje do pomorskega poklica.

Vse predmete, tudi strokovne, predavajajo slovenski profesorji v slovenskem jeziku. Veliko pozornost posveča akademija pomorskim predmetom. Kot glavni in najvažnejši pa so: terestrična, astronomska in radionavigacija. Nadalje so: oprema ladje, pomorstvo, signalizacija, meteorologija in oceanografija, radiofonija, kemija, pomorsko pravo, strojno risanje, mehanična tehnologija, teorija gradnje ladje, risanje v ladjedelstvu, zemljepis, zgodovina, matematika, kateri se v vseh letnikih posveča največja pažnja, fizika itd. Od jezikov so: slovenščina, srbohrvaščina, angleščina, ruščina in italijanščina. Predvsem se posveča velika pažnja slovenskemu jeziku, ki ga večina ni imela priliko poslušati. Nedostatek pri predavanju je samo ta, da še nimamo slovenskih pomorskih učnih knjig. Profesorji si pomagajo na ta način, da si pripravijo skripta, v katerih je povzeta vsa tuja strokovna inozemska literatura. Težave so še s pomorsko terminologijo, ki jo v akademiji šele ustvarjajo. Do sedaj še nismo imeli prilike, da se na morju uveljavimo, temveč nam je šele po končani NOB dana možnost, da iz naroda ribičev, postanemo tudi narod pomorščakov.

K omenjenim predmetom bi še dodal, da se vršijo tudi praktične vaje kot: mornarske vaje, delo v delavnici in modelarski delavnici. Dnevno je 10 ur pouka.

Šola ima tri oddelke: strojnega, plovbenega in ladjedelniškega. Učna doba traja 4. leta. Marca meseca 1947 je bil odprt I. in II. plovbeni, II. ladjedelniški in I. strojni oddelek. Letos je bil končan I. II. in III. razred plovbenega, III. razred ladjedelniškega in II. razred strojnega oddelka. Uspehi so bili zelo dobri. V prihodnjem šolskem letu 1949. pa bodo že izšli prvi maturanti plovbenega oddelka in to 13 dijakov ter 1 dijakinja, 20-letna tov. Kaluža Sava. To bodo prvi kvalificirani slovenski pomorščaki, ki so končali študije na Slovenski pomorski akademiji. Nadalje bo v tem šolskem letu izšlo tudi 6 maturantov ladjedelniškega oddelka, ki bodo naši ladijski tehniki. Ti imajo možnost nadaljevati študij v Zagrebu v ladjedelniškem odseku tehnične fakultete, kjer bodo prejeli diplomo in postali inženirji ladjedelništva.

Za vse dijake je obvezno, da stanujejo v Dijaškem domu, kjer

> Zakaj resolucija trdi, da je jugoslovanska vlada izdala na hitrico zakon o davku na žito, ko jugoslovanska zakonodaja takega zakona sploh ne pozna, in kako naj neobstoječi zakon o davku na žito ogroža preskrbo mestnega prebivalstva?
>
> Vidali naj odgovori!

se morajo podrediti urniku, ki točno določa čas učenja, odmora itd. Izven šolskih ur pa so dijaki letos izvršili še: raznih sestankov 62, prostovoljnih ur na terenu 1.506, prostovoljnih ur v šoli 3.839, odigranih šahovskih iger 1.305, prebranih knjig 310, darovali raznih prispevkov 4.187, posebej za Dijaško matico 5.235, poučevali v študijskih krožkih 274 ur, sodelovali na kulturnoprosvetnih priredit vah sedemkrat, samostojno nastopili dvakrat, imeli 4 interne proslave, 2 skupna izleta, opravili telovadnih ur 3.851 itd.

Mnogi dijaki uživajo štipendijo ljudske oblasti, ki znaša mesečno 3.000 lir, ki jim služi za vzdrževanje. Ekonomat Dijaške matice v Kopru pa zalaga dom s hrano, za kar zasluži vse priznanje.

Ker so se vsi dijaki pokazali pri študiju disciplinirani in marljivi, se jim je omogočilo, da so šli na vsesokolski izlet v Prago. Tega so se udeležili skoraj vsi dijaki v spremstvu 4 profesorjev. Od tam so prinesli s seboj nepozabne vtise in bili deležni s tržaškimi fizkulturniki bratskega sprejema in navdušenih manifestacij. Posetili so tudi Lužiške Srbe, Bolgare, Poljake in druge, kar je še bolj učvrstilo medsebojne vezi.

Glede na to, ker je šola strokovna in vzgaja bodoče pomorščake, je neobhodno potrebno, da se med šolskimi počitnicami opravi potrebna praksa. Zato bodo odšli gojenci akademije s svojimi profesorji na enomesečno plovbo po Jadranu. Obiskali bodo vsa istrska in vsa večja jugoslovanska obmorska mesta, kakor Pulj, Mali Lošinj, Zadar, Split, Korčulo, Dubrovnik, Kotor, Lastovo, Vis, Šibenik, Rab, Bakar, Reko, Rašo, Fazano, Rovinj, Poreč, Novi grad, Umag, Koper in se vrnili v Piran.

To je prvič v zgodovini slovenskega naroda, da odpluje šolska ladja z gojenci Slovenske akademije in z slovenskimi profesorji po morju. To je tako važen zgodovinski trenutek, da bo zbudil splošno pozornost in bo tudi film. Plovba bo pod poveljstvom ravnatelja akademije tov. Kavška Slavka in navigacijskega oficirja kapitana dolge plovbe prof. Stolje Vladimirja. Udeležilo se je bo 38 dijakov, vštevši dve dijakinji, 5 profesorjev, 5 dijakov italijanske narodnosti itd. Skupno bo 55 oseb.

Vso snov, ki so jo letos med letom teoretično predelali, bodo sedaj na tem potovanju praktično pokazali. Opravljali bodo ladijsko stražo, manevrirali z jadri, imeli vaje navigacije pod vodstvom profesorjev, inscenirali požar na ladji, potop ladje itd. Poleg vsega tega pa si bodo še ogledali razne znamenitosti mest, zgodovinske in industrijske naprave in drugo. Bogati izkušenj, znanja in zadovoljstva se bodo po enem mesecu, to je 15. septembra vrnili, imeli še kratek dopust in nato se 5. oktobra vrnili k začetku novega šolskega leta.

ZDRAVKO

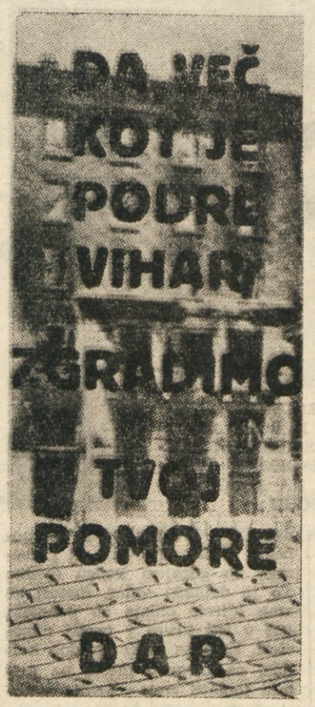

	LIR
PREJŠNJI ZNESEK	821.881
GRLJANC MARIJ	500
VILHAR STANA	3.000
N. N.	250
PERHAVEC ANTON	500
SKUPAJ	826.131

* * *

OPOZORILO. *Prispevki v sklad «za zgraditev novih zidov na slovanskem kulturnem pogorišču» se sprejemajo: v ul. Machiavelli št. 1/I., pri vseh slovenskih in hrvatskih prosvetnih društvih na Tržaškem ozemlju in pri upravi «Primorskega dnevnika» ul. Ruggero Manna št. 29. Za prispevek v znesku nad 100 lir prejme darovalec začasno potrdilo, na podlagi katerega pa ČASTNO PRIZNANICO glasečo se na njegovo ime.*

NACIONALNA NEVARNOST

Italijanstvo pripada vsem, tudi tistim, ki ne smatrajo za nacionalno nevarnost, če slovenski otrok hodi v slovensko šolo

Tržaški dnevnik «Il Corriere di Trieste» je v sredo 11. t. m. objavil članek z gornjim naslovom. V dokaz, da niso vsi tržaški Italijani istega mnenja z «Lego Nazionale» objavljamo članek tudi mi.

V listu «Emancipazione» z dne 31. julija t. l. sem čital članek, ki ga kot demokratičen Italijan nisem mogel prebaviti. Omenjeni članek je sektaškega značaja, izrablja dvoumnost nekega domnevnega zakona, ki ga slabo izpolnjujejo. Članek prinaša cel kup neumnosti, ki se jih da kaj lahko pobiti. Žalostno je za tednik, ki se šteje, da sledi Mazzinijevemu nauku, če resnično na fašistični način napada slovenske učitelje, in obenem zaključuje svoj članek z res krasnim bahaštvom. Res ni gospod Centaver nemil, nepravičen, ne dobrohoten kakor sin Kronosa in Filire, saj namreč sporoča, da bo on skupno z mnogimi drugimi Centavri njegovih vrlin že na začetku šolskega leta 1948-49 čuval, «da bo poklical na odgovor tudi one italijanske funkcionarje, ki ne bi ničesar pridali in pripomnili k odredbam, četudi pridejo te z visokega mesta».

Sedaj pa po tem prepotrebnem uvodu odgovarjam na Kironove neumnosti. Ne zato da bi branil slovenske učitelje, kajti tega oni ne potrebujejo, pač pa zato, da branim dobro ime Italijanov kateri v splošnem — ne ljubijo nasilja, da bi kratili pravice drugim. Potem ko je Kironov članek — opuščam vse Mazzinijeve nauke glede prijateljstva med Italijani in Slovani — na nekakšen način grajal delavnost slovenskega šolstva, ki se razvija v sedanjem trenutku po istih načrtih kakor italijansko šolstvo, skoči pisec na dan naravnost s slepoto udarjenim sovraštvom do Slovanov in sicer z vprašanjem o italijanskem državljanstvu, ki ga naj ne bi imela večina slovenskih učiteljev. Tako sam pozablja, da je 25-letni fašizem prvi vzrok te pomanjkljivosti, na katere opozarja pisec članka.

Če bi bil: gospod Kirone antifašist, kakor bi prav za prav moral biti, če bi hotel pisati v tedniku, ki se upa trditi, da nadaljuje demokratično borbo slavne republikanske «Emancipazione», ki je bila ukinjena 1926. leta, bi se moral na vso silo boriti, da bi popravil krivice totalitarnega preganjanja. Pokazal naj bi zato omenjenim slovenskim učiteljem pot, po kateri bi lahko prišli do svojih pravic. Kaže pa, da Kirone ni tega mnenja! Zato ga tukaj žuli in govori celo o zakoniti plači. S tem se spušča v drugo nasilje in sicer v prvotno fašistično nasilje, o katerem sem malopreje govoril, da je prvi vzrok ekonomskega položaja slovenskih učiteljev. Prav zaradi tega položaja se je vojaški upravi zdelo upravičeno, da vsaj delno popravi krivico in je preganjanim učiteljem dala neke olajšave pri prejemkih, katerih Italijani, ki niso bili preganjani, niso nikakor dobili.

Z italijanskim denarjem — tak je naslov omenjenega članka — pitajo šoviniste.

Ne da bi razpravljali o tem, ali je denar, ki si ga pošteno zaslužijo slovenski učitelji, res italijanskega izvora ali ne, gledam jaz — kot Italijan in demokrat — zadevo na povsem drugačen način in se zaradi tega ne razburjam. Predpostavljajmo, da denar res prihaja iz Rima. V tem primeru so ti denarci del davkov, ki so jih plačali državni blagajni italijanski davkoplačevalci, med katerimi je bilo od 1918 leta pa do 1947 tudi davkoplačevalcev slovanske narodnosti, ki so v Julijski krajini plačevali dolga leta, v zameno pa so dobili tako šolo, ki je nasilno skušala raznaroditi slovanske otroke. In to kljub vsemu, da so v preštevilnih vojnah Italije mnogi Slovani Primorci dali svoje življenje kot italijanski vojaki prej, potem pa v borbi ob strani italijanskih partizanov.

Upam, da bo prijatelj Kirone, ko bo vse to prečital, popolnoma razumel zlobno nesmiselnost svojega članka, ki gotovo ni v čast tednika, v katerem je bil članek priobčen. To rečem, ker mi niti z daleka na misel ne prihaja, da bi bil P.R.I. d'Azione tako nizkoten in mislil na povratek sedanje republikanske Italije zato, da bi se začela, prav, obnovila v okviru ničevega izgovora o obrambi italijanstva vsega obsojanja vredna borba proti Slovanom, ki jo je vodil fašizem.

Vsakemu svoje, dragi Kirone... Odločno sem prepričan, da je mogoč mir Italijanom v Trstu pod pogojem, da je zagotovljen svoboden kulturen in političen razmah Slovencev v Trstu. Številčno stanje obeh narodnostnih skupin še ni vse, ker je demokratična svoboda za vse enaka, ne da bi se posluževali nizkotnih govoric. Zapomnite si dobro, da sem govoril o tržaških Slovencih, ki jim je usoda določila skupno življenje z nami. Ti imajo vse pravice, da uživajo kulturo tako, kot jo uživamo mi Italijani.

Glede potovanj pa, ki naj bi jih nekateri delali v Jugoslavijo ali pa iz Jugoslavije, od koder lahko imajo in nedvomno imajo neke ekonomske koristi, ali pa zadeve, ki jih imajo urediti, naj bo dragi Kirone potolažen. Ta potovanja so samo žalostna, logična in materialna posledica fašističnega nasilja, katerega so prestrpele one nesrečne osebe pred mnogimi mnogimi leti.

Gotovo se boš vprašal, dragi Centaver Kirone, zakaj sploh kak Italijan tako povsem drugačno misli od tebe. Morda se boš začudil, zakaj nekdo izmed tvojih ne misli, da bi bila potrebna oborožena obramba italijanskega naroda. Na katera vprašanja ne boš znal odgovoriti, če si svoj članek napisal iz poštenosti, kar sem do sedaj pripravljen verjeti, kajti če bi ne bilo tako — potem bi ti lahko v resnici pisal kup in koš podobnih nesmislov, kajti tako veliko je polje nezdravih besed, kadar se plove v širokem morju nezdrave nacionalistične strasti.

Tvoje slabo je prav v tvojih prijateljih, dragi Kirone, kajti vi se smatrate za edine čuvarje italijanstva, medtem ko je to last nas vseh, tudi tistih, ki ne vidijo potrebe, da bi oboroženi nadaljevali s sovraštvom sodržavljanom drugačnega jezika, tudi tistih, ki ne smatrajo za nacionalno nevarnost, če slovenski otrok hodi v šolo svojega jezika.

Po nečloveškem konfliktu, ki je upropastil svet, in zaradi bednih dni, v katerih zaradi konflikta živimo, lahko zahtevamo od ljudi malo manj nizkoten način gledanja na določene zadeve.

NESSO

V ATENAH

Iz pirejskega pristanišča drži pot v Atene. Bolje rečeno, zdaj že težko razbereš, kje je konec Pireja in kje se začenjajo Atene. Podkev gora objema ti dve zraščeni mesti. Glej središče Aten — Trg ustave, velikansko poslopje hotela «Great Britain», skala zgodovinske Akropole.

Že na poti iz Pireja opaziš s kroglami preluknjane stene domov. Ko pa prispe avto na trg Omonije, zagledaš sliko, znano iz drugih mest povojne Evrope: razvaline hiš, porušene stene, lijaki, ki so jih napravile granate, kupi opeke. Isto je v ulici 3. septembra: ruševine in zapuščenost.

Toda opustošenje v Atenah ni čisto navadno — to nikakor niso sledovi borb z nemškim okupatorjem. To so storile roke angleških artileristov, letalcev in tankistov, ki so leta 1944 obračunavali z grškimi patrioti. Področje trga Omonije je bilo središče odpora proti angleškim interventom. Zato so čete generala Scobyja obstreljevale stanovanjske hiše s težkimi topovi in jih bombardirale iz zraka. Zdaj so te zevajoče rane na živem telesu mesta neme priče storjenega zločina.

Sledov tuje okupacije ne vidiš samo v razvalinah trga Omonije. Tuja okupacija je pritisnila pečat življenju Aten, nekdaj kipečega, živahnega in lepega mesta. Prav v središču, v glavni ulici Stadion naletiš na visoko žično pregrajo, ki spominja na ograjo okrog koncentracijskega taborišča. Za bodečo žico parkirajo angleški avtomobili. V poslopju Centralne pasaže ima svoje prostore postaja za črpanje bencina za vojaški promet. Najlepše hiše so zdaj spremenjene v kasarne za angleške vojake. Ulice so polne ljudi v angleški in ameriški vojaški uniformi. Pa tudi imena ulic so zdaj drugačna: ulica Stadion je bila preimenovana v Churchillovo ulico. Križa jo Šmutsova ulica. V bližini je Montgomeryjeva ulica.

Blizu Trga ustave (tega trga še niso utegnili preimenovati) loči visoka kamnita ograja velikanski park od mestnega vrveža. V parku je kraljevski dvorec. Vzdolž sten se izprehajajo «evzoni» — kraljevski gardisti v belih bluzah in rdečih šolnih s svilenimi kapicami, z bujnimi čopki na rdečih baretkah. Tu bivata kralj Pavel in kraljica Friderika, ki so ju posadili Angleži na grški prestol. Sedanja «kraljica Helenov» je bila vzgojena v vrstah «Hitlerjugends». Nedavno se je mudila v Berlinu, kjer je obiskala svoje sorodnike.

—o—

Prebivalci Aten se splošno pritožujejo, da je življenje težko. Cene so silno poskočile, zaslužek pa je ostal na isti nizki ravni.

V listu «Vima» je bila oni dan objavljena sledeča karikatura: Po stopnicah se dvigajo napihnjeni človečki — to so cene živil, električnega toka, stanovanj, spodaj pa je prikazan zaslužek v podobi otročička, ki tarna: «Kam ste pa odšli, vsaj za ročico bi me prijeli!» In res, v primeri s predvojno ravnijo so cene živil in industrijskih izdelkov 4-5 krat višje kakor zaslužek. V marcu 1947, ko je bila razglašena Trumanova doktrina, je stal kilogram sladkorja 3000 grških drahem. V decembru je stal že 15.000. Kilogram kave je stal v marcu 5.000 drahem, v decembru pa 40.000.

Devet desetin vsega tovora, ki prihaja kot ameriška «pomoč», odpade na orožje in samo neznaten del so sredstva za obnovo, pa še ta sredstva so namenjena skoraj izključno za obnovo letališč in strateških cest na «severu dežele».

Zaradi ameriške «pomoči» je Grčija zdaj brez slehernih surovin. Čim več te «pomoči» prihaja, tem bolj hira grška industrija. Se leta 1946 je znašala njena raven 60 odst. predvojne, leta 1947 pa se je skrčila na 50 odst.

Da bomo laže razumeli, kako je z obnovo razdejanih podjetij, hočem omeniti sledeče dejstvo: V enem samem mesecu leta 1947 so izplačali kralju za njegove izdatke 148 milijonov drahem, za obnovo porušenih poslopij pa so potrošili samo 7 milijonov drahem. Atenske trgovine prodajo ameriško čokolado, ameriško galanterijo, ameriške cigarete — vse to v Grčiji, ki je znana po svojem tobaku in kjer gnije zdaj v skladiščih nad 30.000 ton prvovrstnega tobaka. Iz Amerike pripeljani žvečilni gumi prodajajo na vsakem vogalu. grški tovarni čokolade Floka in Pauridis pa ne obratujeta. Stojnice in štacune v Atenah so polne ameriških naočnikov, pripeljanih sem na tisoče kilometrov daleč čez morje. Hkrati pa v Grčiji ni lesa, umetnih gnojil in drugih potrebnih važnih predmetov.

Ameriška kontrola je postavljena nad vsemi vlačnimi organi, ki vodijo gospodarstvo. V vsakem ministrstvu, v vsaki banki sede ameriški svetovalci, ki diktirajo grškim uradnikom svojo voljo. Ameriški svetovalci nemudoma preprečijo sleherni poskus grških industrijcev, da bi se rešili iz železne zanke. Neki grški trgovec je poskusil nekoč navezati zvezo z belgijskimi tvrdkami in jim prodati staro železo v zameno za umetna gnojila. Toda naletel je slabo! Ameriški kontrolor je nemudoma prepovedal to kupčijo, rekoč:

«Staro železo lahko prodaste za dolarje, umetna gnojila pa kupujte v Združenih državah Amerike».

V neki atenski restavraciji sem nekoč videl takole simbolično sliko običajev: V restavracijo je prišel v Atenah znani tovarnar s skupino Američanov, ki jih je povabil na obed. Natakarji so se prišlecem spoštljivo poklonili. Američani so takoj sedli za mizo, grški industrijec, ki jih je povabil in pogostil, pa je obstal za stoli v pričakovanju, da bi mu dovolili sesti. Šele čez nekaj minut je eden izmed ameriških gostov milostno povabil «gospodarja», naj zavzame svoje mesto za mizo.

In tako je povsod: ameriški pridobitniki so se trdno zasidrali v grškem gospodarstvu, grški trgovci in tovarnarji pa stoje za njihovimi stoli. Tako je večji del grške rudarske industrije že v rokah ameriške tvrdke «American mine corporation». Gradnjo vodovoda je monopolizirala ameriška tvrdka «Near East foundation company». Ameriške družbe iščejo vrelce na Peloponezu.

Razsulo grškega gospodarstva, ki ga je povzročila tuja intervencija, dopolnuje strahotna pod kupljivost državnega aparata. V Atenah gredo od ust do ust številne zgodbe, ki govore o korupciji vladnih organov — od malega tajnika do ministra. Tako je dvignila v javnosti mnogo prahu zgodba o tem, kako je bivši minister za narodno gospodarstvo Mihalokopulos organiziral dotu svoji hčeri: bodočemu zetu je izdal dovoljenje za uvoz vrste blaga v Grčijo in mu svetoval, naj proda to dovoljenje za čedno vsoto. Dovoljenje je bilo prodano za 80 milijonov drahem. Ta zadeva je prišla v javnost.

Takoj potem je dvignila mnogo prahu afera bivšega ministra za trgovinsko mornarico Avraama. V Združenih državah Amerike je dobil za Grčijo 100 ladij tipa «Liberty» in znal si je prilastiti dve ladji.

(Se nadaljuje.)

ZDRAVNIK OLEG BOGOLJEVSKI IN ZDRAVNICA LIDIJA TEPLOVI, KI SKRBITA ZA ZDRAVJE OTROK V ENEM IZMED LENINGRAJSKIH OTROŠKIH DOMOV

ZLOČINSKI RAZGOVOR

Zadnje čase se v Angliji večkrat sliši ime Mosley. Laburisti mu dajejo zaščito, cele čete policistov ščitijo njegova zborovanja. Minister za notranje zadeve pa izjavlja v parlamentu, da vlada v Angliji «popolna demokracija» ter se ne more zaradi tega nič podvzeti proti Mosleyu. Kdo pa je ta Mosley nam najbolj prikazuje njegov razgovor z nekim novinarjem.

Najprej mu je novinar stavil vprašanje: «Kaj mislite o likvidiranju Židov in nasprotnikov nacizma v plinskih pečeh in krematorijih v Nemčiji?» Mosley je odgovoril: «Zgodovina nam pove, do kakšne mere je bil nemški narod uničen od naših bombarderjev in do kakšne mere s politiko Hitlerjeve vlade. Grozila je nevarnost tifusa ter zaradi toliko trupel ni preostajalo drugega kot da se ta trupla sežgo in tako prepreči še večje zlo». Novinar mu je odgovoril: «Saj so sežigali žive ljudi, kaj pravite na to?» Mosley je odgovoril popolnoma miren: «To bi bilo potreba najprej ugotoviti z nepristranskim sodiščem, sam pa v to ne verujem.»

Razgovor je najprej takole potekal: «Saj so vendar Nemci potrdili, da je bilo tako!» — «Ce vržete ljudi v zapor, vam bodo vse potrdili» je odgovoril Mosley.

«Kaj pa potem pravite glede strašnih taborišč v Buchenwaldu in Belsenu?» Mosley je na to vprašanje takole odgovoril: «Te, o čemer se govori, ni dokazano.»

«Pa saj obstoji vendar ogromen fotografski material?»

«Te fotografije, je odvrnil Mosley, «ne dokazujejo ničesar, ker ni bilo nepristranskih prič».

«Vi torej ne priznate «nuernberškega procesa?» «Da, ne priznam ga, obsojal sem ga takrat, obsojam ga danes in vedno ga bom obsojal. Vsakdo lahko pobije svoje nasprotnike, kadar zmaga v vojni. To pa je podlo.»

To je voditelj britanskega fašizma, cinični zagovornik največjih zločincev v zgodovini človeštva, pošast, ki obtožuje celo vlado svoje domovine, ker je sodelovala pri kaznovanju nacističnih zveri.

Vendar pa voditelji imperija blagohotno «opraščajo» Mosleyeve izpade. Ni neveren, pravijo, ter si mislijo pri sebi: lahko nam bo koristil nekega dne, če ne nam, pa našemu gospodarju v Washingtonu.

Marshallova pomoč za vojno v Indoneziji

WASHINGTON, 4. (Tass) — Indonezijski komisar za trgovinske in finančne zadeve v Washingtonu je izjavil na tiskovni konferenci, da nizozemska vlada uporablja fonde, ki jih je prejela v okviru Marshallovega načrta, da ohrani v Indoneziji vojsko 120.000 mož. Izjavil je, da 600 milijonov dolarjev, ki jih Marshallov načrt določa letos za Nizozemsko, zadostuje za vzdrževanje nizozemske vojske v Indoneziji za približno 2 leti.

POPRAVEK

V dvojni številki «Primorskega dnevnika» z dne 11. t. m. se nam je na tej strani v besedilu dvokolonskega klišeja vrinila neljuba pomota. Besedilo se pravilno glasi: Pevski zbor iz Padriča na taboru SLAU v Padričah.

S kongresa KPJ: „Ni zlata na svetu, ki bi z njim mogli kupiti Titovo Jugoslavijo!"

A. BEBLER

VELIKI UMETNIK IN DEMOKRAT ČRNEC PAUL ROBESON

Med ameriškimi črnci je več takih, ki so se kulturno zelo visoko dvignili, tako na vseh področjih intelektualnega dela, a še predvsem v umetnosti. Črnci so znani književniki, pesniki, likovni umetniki in pevci.

Richard Wright je znan književnik črnec Amerike, katerega dela so prevedena na mnoge jezike tudi v Evropi. Nedavno se je ta veliki pisatelj razgovarjal z nekim evropskim novinarjem, ki mu je rekel, da misli, da kljub vsej rasistični gonji, uživajo književniki in umetniki v Ameriki neki družbeni položaj in ugled. Na to mu je odgovoril Wright:

«Res je, kot umetniki, vendar ne vedno in še posebno ne kot ljudje. Črncem ploskajo na gledališkem odru ali v koncertni dvorani, vendar pa mu odrekajo stanovanje v hiši, kjer stanujejo tudi belci. In čeprav črnci kot umetniki dobro zaslužijo, so prisiljeni, da živijo v nehigienskih črnških četrtih. Tudi jaz sem v to prisiljen. Moje knjige čitajo, mene kot človeka pa omalovažujejo in ponižujejo».

Zadnje čase pa se vedno bolj pogosto dogaja, da umetnike črnce ovirajo in preganjajo. Na primer: slavna pevka Marian Anderson, črnka s odličnim glasom, ki s svojo umetnostjo osvaja množice, je hotela prirediti koncert v največji dvorani v Washingtonu v «Constitutions Hallu». Ta dvorana pa je last ženske reakcionarne organizacije «Hčerke ameriške revolucije», ki je pevki dvorano odklonila, da bi črna pevka ne «onečastila» dvorano, ki se diči z imenom - demokratične ameriške ustave. Andersonova je pela na prostem, kjer ji je ploskalo 75.000 poslušalcev, med njimi tudi taki, ki so v navdušenju pozabili na svoje rasistično razpoloženje.

Med ameriškimi umetniki črnci zavzema posebno mesto Paul Robeson, eden od najslovitejših pevcev na svetu. Mnogokrat se je dogodilo, da so mu v kakem mestu prepovedali prirediti koncert. Tako mu je predsednik občine Peorie v državi Illinois prepovedal koncert, češ da zostopa Robeson zantiameriško ideologijo».

Res je, da je Robeson poleg tega, da je črnec, tudi znan borec za demokracijo, zaradi česar ovirajo njegovo umetniško delo. Odbor za preiskavo protiameriške delavnosti je javno ugotovil, da Robeson «redno podpira akcije komunistične partije in frontovskih organizacij». Zaradi tega so proti Robesonu razvili široko reakcionarno gonjo. «Robeson pa se tej gonji ni podvrgel ter je na mitingu umetnikov in književnikov v New Yorku dejal: «Reakcija nam je vrgla rokavico, mi smo jo sprejeli ter smo jo vrgli nazaj reakciji v obraz».

Paul Robeson je sin pravega sužnja. Njegov oče je pobegnil svojemu «gospodarju». Z velikimi težavami mu je uspelo, da je študiral, ter je tudi dovršil univerzo v Hutgersu. O svojem dijaškem življenju pravi:

«Ko sem bil dijak v Hutgersu, sem igral v moštvu rugbyja. Moji soigralci pa so me težko trpeli, čeprav sem bil najboljši igralec. Bil sem «črn», pa so smatrali, da je moštvo ponižano z mojo prisotnostjo. Večkrat so na mene izvršili tudi «atentates, da bi več ne igral. Nekega dne bi me kmalu, ubili, a k sreči se je vse končalo samo z zlomom roke.

Danes se dijaki te univerze delijo v dve skupini. Ena je ponosna, da je na njihovi univerzi študiral slavni pevec in odlični igralec rugbyja, in druga, ki se sramuje tega «madeža».

Robeson ima prekrasen bas ter je že mlad stopil v gledališče, kjer se je proslavil v vlogi Otela. Nato je šel k filmu, kjer je postal še bolj slaven s svojo nepozabno vlogo, v kateri je odpel pesem «Old man rivers». S to pesmijo je interpretiral vso tragičnost ameriških črncev in si pridobil naklonjenost po vsem svetu. Zaradi tega so ga filmski magnati tudi odstranili. Od tedaj se je posvetil samo koncertom.

Tako Robeson danes nastopa, tako se bori. S svojimi koncerti dobiva sredstva za politično delo, na mitingih ima borbene govore in s svojo priljubljenostjo pridobiva veliko poslušalcev in vse to kljub temu, da ni brez nevarnosti za njegovo življenje. To je Paul Robeson.

M. I.

BODOČI GEOLOG GALINA ROMANOVIC, DIJAKINJA MOSKOVSKEGA GEOLOŠKEGA INSTITUTA, BORKA VELIKE DOMOVINSKE VOJNE.

VREME IN PODNEBJE

Če hočemo razumeti vreme in podnebje v planinah, moramo prej poznati tako imenovane vremenske elemente: sončno izžarevanje, temperaturo in vlago v zraku, zračni pritisk, vetrove, oblačnost in padavine. Pod vremenom razumemo dnevni potek vseh vremenskih elementov in njihovo spreminjanje od dneva do dneva, podnebje pa določa povprečno stanje vremenskih elementov tako, kakor se ponavljajo vsako leto vedno znova. V naslednjem si bomo ogledali letni potek vremenskih elementov ter ž njimi v zvezi možnosti napovedi vremena v planinah.

Sončno žarevanje. Ko se pokaže sonce pod obzorjem, prično žarki padati na zemljo. Sončna toplota pa zgubi na poti skozi ozračje štiri desetine prvotne svoje toplote, deloma zaradi razpršitve in vsrkavanja svetlobnih in toplotnih valov na zračnih delcih ali molekulih, deloma jih vpije vodna para, ki je stalno v zraku. Ta pojav je najmočnejši tik nad zemljo. Sončna toplota pa izgubi na poti skozi ozračje najbolj gosto. Čim više se vzpenjajo v planine, tem jačje je sočno žarevanje. V višini 2000 m je moč sonca 1,5 krat večja kot nad morsko gladino. Zato se vračajo pomladi smučarji zarjaveli in od sonca ogoreli v doline. Kljub močnemu sončnemu žarevanju pa je temperatura zraka v višinah nižja kot v dolinah.

Temperatura zraka. Pri prehodu sončne toplote skozi zrak na zemeljsko površino se zrak segreva šele potem, ko prične zemeljska površina dobljeno toploto izžarevati. Najprej se segreje sloj zraka tik nad zemljo, toplota se prevaja iz zemeljskih molekulov na delce zraka. Ko se prvi sloj zraka, ki je želo slab prevodnik toplote, nad zemljo segreje, postane lažji in se dvigne kvišku. Na njegovo mesto priteče z višin hladnejši zrak, ki se spet segreje. Na ta način nastale struje prenašajo toploto z zemeljskega površja v višje plasti zraka. Zračne plasti v višjih legah pa so podvržene manjšemu pritisku, prostornina vzpenjajočega zraka se širi, pri čemer se temperatura niža po znanem Mariotte Gay Lussacovem zakonu. Zrak se ohlaja, ne da bi se pri tem izgubila toplota. Pojemanje temperature zraka z rastočo nadmorsko višino občuti zrak planinec pri vzpenjanju na vrhove. Povprečno pade temperatura zraka na vsakih 100 m za 0.6 st. C. Tej vrednosti pravimo temperaturni gradiment, ki je ponoči manjši kot podnevi, pozimi manjši kot poleti, v višjih zemeljskih širinah manjši kot v nižjih in končno pada z rastočo nadmorsko višino. Nekako v višini 10.000 m temperatura zraka ne pada več, dalje navzgor ima približno —60 st. C. To je meja med troposfero in stratosfero.

V višinah planin pa temperatura zraka pogosto narašča z rastočo nadmorsko višino. Nastane tako zvani temperaturni obrat. Posebno v zaprtih dolinah in kotlinah se zrak pozimi, pred vsem ponoči, hitreje ohladi tik nad pobočjem kotline, prej kot pa zrak v isti višini nad sredino kotline. Ohlajeni in zato težji zrak pada na dno kotline, na njegovo mesto priteče toplejši zrak iz iste višine v prosti atmosferi. Zato srečujejo smučarji pozimi stalno višje temperatura zraka z rastočo nadmorsko višino. Ta pojav je v Alpah zelo pogost in v tesni zvezi z nastankom meglenega morja.

Vlaga v zraku. Zrak vsebuje vedno v manjši ali večji množici vlage ali vodno paro. Vlaga pride v zrak po izhlapevanju z morske, jezerske in rečne površine, iz močvirij in vlažnih travnikov pa tudi iz raslin. Pri različni temperaturi vsebuje zrak različno množino vlage. Če je določena množina vlage dosežena, izloča zrak odvisno vlago v obliki majhnih meglenih kapljic. Tedaj pravimo, da je zrak nasičen z vlago. Nasičenost more zrak doseči na dva načina: ali doseže vlaga pri stalni temperaturi zraka s stalnim dovajanjem svoj višek, ali pa pade temperatura zraka pri stalni množini vlage do višine, ki odgovarja nasičenosti zraka. Poslednji način nasičenja je najbolj pogost in je tudi vzrok nastanku meglenega morja.

Vlago, ki je dejansko v zraku, imenujemo absolutno vlago. Če izrazimo razmerje med vlago v zraku in ono, ki jo more zrak pri svoji temperaturi največ vsebovati, v odstotkih, imenujemo to razmerje relativne vlage. Absolutna vlaga v planinah pada z rastočo nadmorsko višino. Ker pada obema in še hitreje tudi temperatura zraka narašča relativna vlaga do 100 odst., se pričenja vlaga izločati v obliki oblakov. Cona oblakov je ob različnem vremenu v različnih višinah. Včasih je le malo nad dolinami, včasih pa zelo visoko nad laninskimi vrhovi.

V splošnem lahko rečemo, da pada vlaga z rastočo nadmorsko višino, da torej postaja zrak navzgor čedalje bolj suh. Zato tudi opazujemo, da drevesa in poginule živali v višjih legah ne strohne, temveč se posuše.

Zračni pritisk je pritisk vseh slojev zraka na zemeljsko površino. Ta pritisk je največji neposredno nad morjem, čim bolj visoko se vzpenjamo, čim več zračnih slojev smo pustili pod seboj, tem manjši je pritisk. Z rastočo višino pada tudi množina kisika, ki je za dihanje neobhodno potreben. Zaradi teh dveh sprememb se pojavlja v višini 3000-3500 m gorska bolezen, ki se jo čuti posebno po hitrejšem bitju srca, po težkem dihanju in glavobolu. To dovede navadno do onemoglosti in nevajeni planinci ne morejo naprej. Planinec pa, ki stalno hodi na planine in ki tudi biva po nekaj dni v kočah, se na visokogorske razmere zraka privadi.

Vetrovi. Kakor v dolinah tako opazujemo tudi v planinah v glavnem v naših krajih dva vetrova, severno burjo in jug. Vendar sta oba ta vetrova v planinah lepše in jačje razvita, posebno nad gozdno mejo, kjer je trenje med vetrom in zemeljsko površino zelo majhno.

Kadar koli se bliža Evropi ciklon s središčem preko Srednje Evrope, preplavijo naše ozemlje

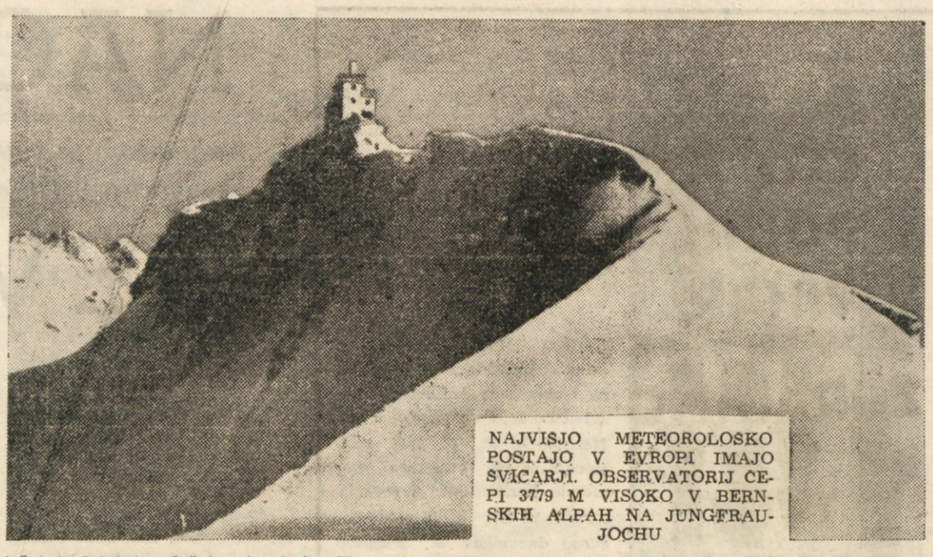

NAJVISJO METEOROLOSKO POSTAJO V EVROPI IMAJO SVICARJI. OBSERVATORIJ CEPI 3779 M VISOKO V BERNSKIH ALPAH NA JUNGFRAUJOCHU

južni toplotni in vlažni vetrovi, ki pihajo v središče ciklona. Nastane «jug». Ko pa ciklon odhaja, tedaj pihajo na njegovi strani severni hladni in suhi vetrovi. Tako nastane severna «burja». Vremenoslovci imenujejo jug tudi z arabsko besedo «široko» in burjo z grško besedo «bora».

Jug se v planinah popolnoma drugače pojavlja kot v ravnini. Ko pride «jug» recimo z Jadranskega morja do južnega vznožja naših Alp, se ob pobočju dvigne. Pri tem se ohladi in izloči vodno paro v obliki oblaka in dežja. Ne severni strani grebenov se spusti spet v dolino, se segreje in prispe v ravnico kot topel, suh veter, znan v nemških Alpah kot «Foehn». Jug, odnosno foehn sta zmeraj znak *slabega vremena.*

Ko ciklon odhaja, zapiha za njim severna burja. Tudi ta se pri spuščanju proti Jadranskemu morju segreva. Vendar je to segretje zelo malenkostno v primeri z mrazom, od koder prihaja, prav za prav z gorkoto, kamor prispe. Burja je vedno znak lepega vremena. Kajti ko ciklon odide, preplavi Evropo ciklonu nasprotna tvorba, ki jo imenujemo anticiklon. V anticiklonu prevladujejo visok zračni pritisk in pihajo vetrovi od središča na ven.

V poletnih dneh se dno doline zelo močno segreje in prav tako tudi pobočja. Zato se močno segreje tudi zrak in, ker postaja zaradi tega lažji, stremi, da bi se dvignil kvišku. Nastanejo zračne struje, ki prodirajo ob pobočju navzgor, kjer je zrak topel in zrahljan. Zrak struji podnevi ob dnu kotline in ob pobočju proti vrhovom in grebenom na gornjem koncu doline. To je dolinski veter. Ponoči se zrak hitreje ohlaja ob pobočjih kot v isti višini v prosti atmosferi. Zato se zvali na dno kotline, na njegovo mesto pa priteče toplejši zrak s proste atmosfere. To je gorski veter.

Oblaki in padavine. Južni vetrovi, ki trčijo na svojem pohodu v Jadranskega morja na južna pobočja Alp, so prisiljeni, da se dvignejo. Pri tem se ohlajajo in izločajo vodno paro v obliki oblaka. Zato opazujemo na južni strani grebenov za časa «juga» stalno oblak, ki neprestano menjava svojo obliko.

(Konec prihodnjič)

Kaj je atomska energija

Štirje sestavki ruskih učenjakov, objavljeni v knjigi „Atomska energija" na poljuden način prikažejo sestav atoma in razvoj atomske sile

Vprašanje atoma nam B. Stepanov ilustrira takole:

Ako bi kateri koli atom povečali 10-milijardkrat, bi ta dosegel obliko krogle s premerom enega metra. Glavica bucike bi pri enakem povečanju presegla dimenzije zemlje! Ta povečani «metrski atom» bi bil dokaj zanimiv. Na prvi pogled bi pri njem prav za prav ničesar ne opazili. Zdelo bi se, da je pred nami povsem prazen prostor. Le s ponovnim močnim povečanjem bi v središču te praznine zaznali komaj viden prašek s premerom desetinke milimetra. To je jedro atoma. Še večje povečave pa bi se morali poslužiti, ako bi hoteli na obodu «metrskega atoma» opaziti roj še neznatnejših praškov s približnim premerom stotinke milimetra, ki z neobičajno hitrostjo drve okrog središčnega jedra.

To središče je atomsko jedro, nabito s pozitivnim električnim tokom. Praški, ki drve okrog jedra, so elektroni, nasičeni z negativnim tokom. Negativni naboj vseh elektronov je enak pozitivnemu naboju jedra.

To je vse, kar vsebuje atom. Ako bi mogli atom v resnici tako zelo povečati, bi se prepričali, da bi vsi delci, iz katerih je atom zgrajen, zavzemajo mnogo tisoč milijardkrat manjši volumen od volumena atoma. Vse ostalo v atomu je praznina. Celo v sončnem sistemu zavzemajo sonce in planeti večji del skupnega prostora, nego ga zavzemajo atomski delci v razmerju skupnega volumena. Torej je sorazmerna praznina atoma mnogo večja od praznine v sončnem sistemu.

Kaj so nekdaj mislili o atomu? Že v grški dobi so smatrali atom za nedeljiv, t. j., da se z nikakimi kemičnimi sredstvi ne da razbiti, kar pomeni, da ostane železo vedno železo, zlato vedno zlato itd. Najbitnejša razlika ostane v teži atoma, od katerih je najlažji atom vodika, a najtežji atom uranove kovine. Veliki ruski učenjak Mendeljev, ki je umrl 1907, je 1869 zasledil, da se svojstva atomov od najlažjega do najtežjega elementa menjavajo po strogih zakonih, in je ta prirodni zakon imenoval «periodski zakon».

Mendeljejeva «tablica periodskega sistema elementov» je danes vodilo vseh srednjih šol v svetu. Poleg tega je Mendeljejev 1872 v nemškem znanstvenem listu objavil trditev, ki je takrat nihče ni mogel razumeti, da atomi namreč niso večni, marveč da se ustvarjajo in razpadajo in da pri tem procesu spreminjajo svojo težino in energijo.

To je dokazala leta 1888 Poljakinja Marija Skladowska, ko je skupno z možem P. Curiejem odkrila nov element, ki ga je Mendeljejev predvidel kot 88 element na svoji tablici: radij. Gram radija vsebuje 2670 milijard atomskih jeder. Vsako sekundo eksplodirajo njegova jedra, katerih drobci odletavajo s hitrostjo 20.000 km na sekundo v vseh smereh kot radio-žarki. To pomeni, da atomska jedra razpadajo in sproščajo pri tem fantastične energije. Z razpadanjem atomskih jeder menjuje radij svojo atomsko težo in se spreminja v svinec. S tem je dokazano, da se elementi lahko spreminjajo. Dokazano je bilo to tudi eksperimentalno z ustvarjanjem novih elementov (plutonov).

PLAVAJOCI SANATORIJ NA SPOJNEM PREKOPU VOLGA - NEVA.

Od tega do umetnega razkrajanja atomskih jeder je bil le še korak, čeprav težak in dolgotrajen. Prvi je v tem uspel angleški učenjak Rasefort, ki je 1919 izkoristil «drobce», ki neprestano odletavajo iz radija, da je z njimi bombardiral jedra različnih elementov (dušika, aluminija, fosforja itd.) in jih tako razbijal. Na tem odkritju je kajpada delovala še celo skupina učenjakov z namenom, da se s temi «drobci» razbijejo nadaljnja atomska jedra, s temi zopet druga itd., da se tako dosežejo ogromne sile, na način kakor pri snežni lavini. Končno so 1939 učenjaki Gan, Strossmann, Curie in Jugoslovan Savič (danes profesor beograjske univerze) odkrili proces, ki se sam razvija, torej teče kakor lavina. Eksperimentirali so z uranom, ki stoji na Mendeljejevi tablici kot poslednji, torej najtežji. Njihovo odkritje je odprlo pot uporabi atomske energije v praktične namene.

Da bi se mogla atomska jedra avtomatsko razvijati kakor «lavina», je potrebno, da ima kos urana neko določeno velikost. Ako je manjši, odletavajoči «drobci» ne pogajajo drugih jeder in s tem proces zastane. Ta omejena količina je tako imenovana kritična masa. O izkoriščanju atomske energije v zvezi s kritično maso in atomsko bombo, pravi v svoji knjigi prof. Kapustinski:

Začenši z l. 1939 so ameriški in angleški učenjaki osredotočili vso pozornost izgraditvi atomske bombe. Na kalifornijski univerzi in kasneje na metalurškem laboratoriju v Chicagu so bile izvedene preizkušnje, a v Los Angelesu in New Mexiku je bila osnovana eksperimentalna postaja. Ko je bila izločena dovoljna količina urana, so skonstruirali prvo atomsko bombo. Verjetno je sestava atomske bombe takale: Očitno je, da vsebuje atomska bomba dva kosa urana, ki imata verjetno obliko polkrogle. Vsak od njiju je manjši od kritične mase. Torej niti v enem niti v drugem ne more priti do prej omenjenega procesa. Oba kosa sta sestavljena iz urana 235. Čim prideta oba kosa v tesen dotik, čeprav le za tisoči del sekunde, tedaj dobimo maso, ki je dosegla kritičen obseg. V tem trenutku kateri koli nevtron okoliškega prostora more pogoditi jedro in izzvati proces razkroja, ki teče kakor lavina.

Proces razbijanja atomskih jeder urana, pravi v drugem članku Vologdin, spremlja ogromna količina sproščene energije nad 20 milijard kalorij na en kilogram urana. V praksi je prva atomska bomba eksplodirala kot poskusna v juniju 1945, a druga v vojne namene nad japonskimi mesti Hirošima in Nagasaki istega leta.

Od tedaj se mrzlično raziskujejo vse možnosti v zvezi z atomsko energijo. Ameriški imperialisti so na atomski bombi zgradili vso svojo imperialistično politiko, dokler ni sovjetski minister zunanjih zadev Molotov izjavil, da atomska bomba ni več nikaka tajnost.

Atomska energija v rokah imperialistov bi mogla pomeniti uničenje človeštva, medtem ko bi v rokah naprednih sil lahko dvignila blagostanje narodov. Z najmanjšo potrošnjo materiala in najmanjšo izrabo delovne sile bi lahko pridobivali velikanske količine energije v korist delovnih ljudi. Tako se na primer pri plutonu, izvira iz urana za atomsko bombo, spušča voda iz reke skozi plutonove kotle. Ta voda se silno segreje z izkoriščanjem te temperature, s pomočjo turbin bi lahko obratovale ogromne električne centrale.

Človeški razum je odkril mnogo redkosti v naravi, odkril pa jih bo še več in s tem večal svojo oblast nad njo, je pisal Lenin, vendar je treba to oblast nad prirodo uporabiti človeku v korist in ne v njegovo škodo. To je namen naprednih učenjakov in vsega naprednega človeštva.

Zanimivosti

Kakor znano, povzroča plimo in oseko privlačnost lune in sonca. Vpliv teh dveh nebesnih teles se seveda ne more poznati samo na morju, marveč povsod na zemlji, in sicer na ta način, da se težnost teles neprestano spreminja. Spremembe znašajo 1 do 3 miligrame pri vsakem kilogramu. Ta pojav je zadnji čas posebno natančno raziskal profesor Tomažek, in sicer s pomočjo peresne tehtnice z meter dolgo vzmetjo. Da se izloči vpliv nestalne temperature, je bila tehtnica nameščena v kleti 20 m globoko pod zemljo. Izrazito se je pokazalo valovito spreminjanje težnosti v teku 24 ur. Iz tega bi se dalo sklepati, da ima enako kakor morje tudi zemeljska skorja svojo plimo in oseko, da se dviga in pogreza v istem ritmu kakor morska gladina in da znašajo ti premiki okoli 23 cm navzgor in navzdol. Da tega ne opazimo vzlic temu, da beležijo naši potresomeri še neprimerno manjše gibanje zemeljske skorje, je ta vzrok, da se vsa okolica enakomerno in prav počasi dviga in upada. Tudi na vožnji po morju se čutijo samo valovi, plima in oseka pa ne.

* * *

Brzina parnikov, ki že delj časa plovejo po morju, se navzlic nezmanjšani strojni sili občutno zmanjša. Vzrok so vsakovrstne školjke, morski črvi in alge, ki se počasi oprimejo ladijskega trupa, tako da se trenje sten ob vodo zelo poveča. Ti zajedavci se tako trdno oprimejo ladje, da jih v dokih le s težavo odstranijo. Ako pa zapelje ladja za nekaj časa z morja v kako reko ali kanal, se pa sama očisti. Morske živalice in rastline v sladki vodi, ki je niso vajene, kaj kmalu odmro in se same odločijo od trupa.

* * *

Alkohol je strogo pravičen vladar za vsakogar, ki se ukloni njegovi oblasti, ker ne dela razlike med kroničnim pođanikom in priložnostnim pivcem. Količina alkohola, ki povzroči smrt, je za oba enaka. Tudi tisti, ki se dan za dnem opija, ne sme prekoračiti neke mejne količine, če si noče pripraviti smrtnega zastrupljenja.

«Smrtna količina», ki je enaka za pijance in abstinente, znaša za odrasle ljudi največ 11 do 14 gramov alkohola.

ŽIVLJENJE NA TIHEGA OCEANA OTOKU

Francoska Oceanija leži južno od ekvatorja, na pol poti med Srednjo Ameriko in avstralsko celino. Obsega 5 otokov in pokriva površino približno enako trikotniku med Bristolom, Beogradom in Oslom.

Večina otokov je gorata; po neki teoriji so ti otoki ostanki prostranega kontinenta, ki je izginil v oceanu. So tam tudi mnogi plitvi atoli (koralni otočiči), ki obdajajo lagune.

Moorea, gričast otok, je obkrožen s koralnim grebenom, V njegovo severno obalo sta zajedena dva velika zaliva: Papao in Papetee, ki sta v stvari od oceana zalita kratra ugaslih vulkanov. Od zalivov se vlečejo v notranjost otoka široke doline, preprežene z rekami, ki se zdijo med visokimi skalnatimi grebeni kakor tanki beli trakovi.

* * *

Moja prva naloga je bila, da si zgradim kočo. Odločil sem se za stil, ki je v navadi pri domačinih: lesena hišica s pletenimi bambusovimi zidovi in s streho iz palmovih listov.

Ko je bila koča narejena, sem se odpeljal s čolnom v Papetee, da si nakupim nekaj potrebne opreme, ki se doma ne da izdelati: posteljo in žimnice, kuhalnik, nekoliko posode in hrane. Domačini so mi zbili nekoliko miz in stolic. Dan prej nego sem se vselil, sva odveslala s Terijem skozi zaliv v vas. V kitajski trgovini sva se oskrbela z raznovrstnim blagom. Kitajci imajo na otoku nekak trgovinski monopol. Prav tako so Kitajci tudi peki in dvakrat dnevno obide hiše kitajski voz, naložen z razno mešano robo. Kitajski trgovec javlja svoj prihod s trobljenjem v rog, izdelan iz školjke. Ker kaže, da nihče nima ure, je glas roga koristno, čeprav nekoliko neprijetno napovedovanje dnevnega časa. Posvetitev doma na Tahitiju zahteva vedno neko slovesnost. Resnica pa je, da Tahitijec zagrabi vsako priliko, ki mu lahko nudi nekaj zabave. Tako sem se moral sprijazniti z obvezno posvetitvijo mojega doma.

Na dan proslave zgodaj zjutraj so člani družine Terija priveslali iz vasi, otroci so bili poslani v doline, da nam dobavijo sladkovodne rake. Dekletca so šla na greben po školjke in morske polže, odrasli pa v laguno z mrežo. Drugi so čistili prašiča in trebili kokoši, izkopali jamo, ki naj bi nam služila kot peč, in pripravljali trske. Ženske so spletle in stkale nekaj cvetnih vencev.

Pozno popoldne so bile priprave pri kraju. Prašič, kokoši, ribe, posebno pripravljeni raki, sladki krompir, banane, pisang in poji (tahitska slaščica), vse to je bilo polito s kokosovo kremo, ovito v liste svežih banan in položeno v jamo med razžarjene kamne. Potem smo jamo zaprli. Med časom, dokler bi morali jamo zopet odpreti, smo odprli pakete z jedmi in jih razložili po mizi. Stol je bil narejen iz desk različne dolžine, pokrit z bananinimi listi in postavljen v bližini morske obale.

V mraku so pričeli prihajati povabljenci, nekateri peš, drugi v čolnih. Večina je prinesla s seboj darila: sveženj banan, košarico jajc, kuretino ali mladega prašička. Ženske so bile oblečene v najboljše bombažaste suknjiče, moški v belih platnenih hlačah in pisanih srajcah. Vsi bosonogi, s cvetnimi venci na glavi.

Godci so pričeli uglaševati svoje kitare. Prenesli smo mizo čisto do vode in pometali ostanke hrane v morje. Godci so zaigrali značilen upa-upa in razmaknili smo se, da napravimo prostor plesalcem. Moji gostje so peli in plesali skozi vso mesečno noč. Drugo za drugo so praznili pletenke alžirskega vina. Čim so se utrudili, so se zbrali v skupine okrog godcev ter s solistom in zborom, zapeli «ute», dolge epske balade, ki govore v čudnem polinezijskem dialektu o junaških podvigih Maorov. Se zjutraj so bili nekateri zbrani okrog kitaristov, drugi so pospali po pesku. To je bila res uspela zabava in z njo se je začelo moje življenje v Tahiamu.

Bilo je mnogo dela zame in za Terija. Dnevno sva morala odhajati na ribolov, da si napolniva kaščo. Vode v teh krajih so polne rib. Vseh vrst koralnih rib; potem raki, ostrige, školjke, a v sladkovodnih rekah drobni raki v velikosti jastogov.

Ker sem hotel biti neodvisen glede preskrbe, sem zaposlil Terijevega očeta in njegovega starejšega brata s tem, da sta nam pomagala pripraviti nekoliko juter zemlje poleg izvirka. Tla so bila tam vlažna in plodna. Vsadili smo banane, dinje in ananas. Obdelali smo tudi manjhen vrtiček tudi brez vidnega uspeha.

Vsake tri mesece smo pospravili pridelek. Vse kokosove orehe ,ki popadajo, je treba spraviti na gomilo, one pa, ki so dozoreli na palmi, potrgajo domačini z dolgimi bambusovimi palicami in z železnim kavljem. Vsak oreh smo odprli s sekiro in pustili dva tri dni. Belo meso se razseče v drobne koščke in suši v posebnih sušilnicah. Potem se nalaga v vreče in prepelje z ladjico na Tahiti. Kopra, iz katere se pridobiva olje, služi za proizvodnjo mila in sorodnih izdelkov. Kopra, vanilija fosfati in sedef so glavni pridelki francoske Oceanije.

Polinezijci so preprost narod, vročega srca in ljubitelji veselja. Njihova morala nemara ne odgovarja oni v civiliziranem svetu, vendar so zločinci med njimi zelo redki. Primeri kraje so le slučajni, umori pa sploh nepoznani. Narod je čist in zdrav; po največ so trpeli, in po nekod še danes, od tuberkoloze in veneričnih bolezni, vse to pa jim je prinesel stik s civiliziranim svetom. Medtem pa je večina tropskih bolezni, kakor kolera, tifus, disenterija nepoznana. Moskito, ki prenaša malarijo, tu ne živi.

Med seboj so povezani z krepkimi družinskimi vezmi; njihova ljubeznivost in velikodušnost je sploh znana v svetu. Lenuharijo pač zato, ker jim delo ni potrebno. Človek se lahko preživlja z najmanjšim trudom in po zaslugi klime, mu je tudi obleka nepotrebna. Narava je v teh krajih ustvarila lahko življenje, tako da domačin ne more uvideti smisla v napornem delu samo zato, da bi zaslužil kak frank več.

Nad vse mi je bilo žal, ko sem moral zapustiti otočje. Moje življenje tam je bilo lepo, zdravo in donosno.

PRICELI SO PRIHAJATI POHABLJENCI, NEKATERI PES, DRUGI V COLNIH...

PRAMETER IN DRUGA MERILA

V pariški akademiji znanosti je skrivnostna klet, kamor dolga leta ni imel nihče dostopa. En ključ do shrambe ima ravnatelj adademije, drugega pa spravlja vsakokratni predsednik francoske republike.

V kleti leži v jelenje usnje zavita pramera. To je palica s prerezom v obliki križa, izdelana iz čistega platiniridija, ki je dolga točno meter.

MLADA BREZA

Po vzorcu tega prametra so bile izdelane za vsako državo sveta, ki je pristopila h konvenciji o metrskem sistemu, ostale standardske mere, spravljene v glavnem meroizkusnem uradu vsake države.

Ni preteklo mnogo preko sto let, od kar so «iznašli» meter. V letu VIII. francoske revolucije so zmerili čim najbolj mogoče točno obseg zemlje ob nekem meridianu, bolje, delu meridiana. Potem pa so določili štiridesetmilijonski del tega obsega za mednarodno dolžinsko enoto in po tej dolžini je napravljena platinska mera, ki je še danes kot pramera spravljena v kleti francoske akademije znanosti.

Ped školjkastega denarja - 100 km trumi, trumi, trumi in kravji krik

PED DENARJA IZ ŠKOLJK

Že dolgo prej, preden so prišli na misel, premeriti zemeljsko oblo, so čutili ljudje potrebo meriti predmete, s katerimi imajo opraviti, in zemljo prav za prav pokrajino, kjer so prebivali. In še danes uporabljajo razni narodi mnogo primitivnejša merila, kakor pa je meter.

Kot pramerilo služi že zmerom vsem divjim in poldivjim narodom njih lastno delo, dolžina roke, noge ali pa lakti. Naše stare označbe dolžinskih meril kakor noga, čevelj, palec, péd in podobno tudi spominjajo na to, da so naši praočetje uporabljali svoje lastno telo za označbo merila ali za merilo samo.

Indijanski rodovi Pagetsunda pa poleg teh dolžinskih mer sploh ne poznajo nobenih drugih mer, kakor so n. pr. votle mere, uteži itd. Celo svoj lastni denar iz školjk, s katerim „plačujejo, «merijo» in ne štejejo. Če pride Indijanec iz rodu Pugetov na trg, ima svoj denar iz školjk nataknjen na vrvico in za kupljeno blago mora dati določeno dolžino te vrvice.

II.

Srednje veliko prase stane pri teh Indijancih n. pr. dve pedi školjk (pedi od roke). Sploh ima kot dolžinska mera pri vseh prirodnih narodih péd roke zelo veliko vlogo. Pri prebivalcih otoka Jap v Južnem morju imajo celo dve ročni pedi. Navadno ped — od konca iztegnjenega palca do konca kazalca, de fon e gidi, (pripadajoče človeku) — uporabljajo povsod.

Samo poglavar rodu ali plemena sme meriti pedi, od konca palca do konca sredinca — de fon e kan (pripadajoče demonom). Za navadne smrtnike je «de fon e kan» prepovedana. Ta prepoved je seveda poglavarju zelo donosna, kajti če sme meriti blago, ki ga kupi, po večji dolžinski in splošni meri, dobi tudi več blaga, kakor ga pa dobi njegov podložnik.

Daljše oddaljenosti merijo prirodni narodi večinoma v dnevnih potih, pri čemer pomeni dnevno potovanje nekaj več ko trideset kilometrov.

Nordenskioeld poroča o svojih potovanjih pri Indijancih rodu Huaniam. Vprašal je nekoč poglavarja o razdalji do prihodnje naselbine. Za odgovor je pokazal poglavar na sonce, napravil nato z roko lok, položil svojo glavo z zaprtimi očmi v dlani, da prikaže spanje, in je končno dejal: «Trumi». Ta postopek je novovil trikrat.

Nordenskioeld je razumel, da znači «trumi» potovanje enega dne, trije trumi pa potovanje treh dni, in da je oddaljena najbližnja naselbina trumi, trumi, trumi, torej tri dni potovanja.

Vse dolžinske mere nimajo svojih odnosov in izvorov na človeškem telesu. Potovalec Pott pripoveduje, da imajo mnogi indijski rodovi, pri katerih častijo kravo kot sveto žival, svoje mere v odnosu do krave.

Za najmanjšo mero velja «kravje uho», ki odgovarja približno eni pédi. Za merjenje daljših oddaljenosti se pa poslužujejo ti rodovi povsem svojstvenega merila. «Kravji krik» je merilo, ki predstavlja daljavo prav za prav dolžino, v kateri slišino še povsem jasno kravji krik. Ta daljava znaša, merjena v telesnih meriliih, točno 8000 lakti. Pri Dajakih pa velja kot dolžinska mera celo «kokošji krik» prav za prav peteljnje kikirikanje.

«Tu vam je mož, gospoda, ki zna ravnati z delavci!»